

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaalteaduste valdkond

Johan Skytte poliitikauuringute instituut

Heiko Zoober

**Tõenduspõhised narkopoliitika ennetusmudelid- lahendus Eesti
alaealiste õigusrikkujate delinkventsele käitumisele?**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Kristina Muhhina, PhD

Tartu 2018

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite seisukohad, ning kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

/Heiko Zoober/

Kaitsmine toimub/kuupäev/
kell/kellaaeg//aadress/ auditooriumis/number/.

Retsensent: /nimi/
(...../teaduskraad/), /amet/

Lühikokkuvõte

Käesoleva bakalaureusetöö uurimuses analüüsib autor tõendus põhiseid ennetusmeetode, mis võiksid ennetada ja vähendada alaealiste õigusrikkujate delinkventset käitumist. Eesmärk on esitada konstruktiivset lisainformatsiooni, uue süsteemi parema sisestuse jätkamiseks, pärast alaealiste komisjonide kaotamist. Uurimuse struktuur lähtus poliitikaanalüüsi meetodist, mille abil jagunes töö kuueks osaks. Uurimuse esmaseks ülesandeks oli probleemi piiritlemine, kus autor esitles probleemi olulisust ja defineeris hetkel seisnevad probleemid Eesti ühiskonnas, seoses alaealiste õigusrikkujatega. Uurimuse teiseks ülesandeks oli hindamiskriteeriumite valik, autori poolt. Hindamiskriteeriumid aitasid koostada mudelite vahelist analüüsi. Uurimuse kolmandaks ülesandeks oli identifitseerida poliitikaalternatiivid või ennetusmodelid, millega käesolevat analüüsi koostada. Valitud mudeliteks osutusid 'CTC' ehk 'Hoolivad kogukonnad' ja 'MST' ehk 'Multisüsteemne teraapia'. Uurimuse neljandaks ülesandeks oli valitud mudeleid analüüsida, autori poolt valitud hindamiskriteeriumitega. Uurimuse viiendaks osaks oli poliitikaalternatiivide hindamine ja võrdlus, kus autor võrdles valitud ennetusmodelite tulemusi, tagajärgi ja puudusi. Uurimuse viimaseks ülesandeks oli soov panustada käsitletud haldusliku probleemi diskussiooni, et teha formaalseid ja põhjendatud poliitikasoovitusi. Ennetusmodelite analüüsist selgusid uued argumendid ja soovitused, mida võiks äsja muudetud süsteem arvesse võtta, pärast alaealiste komisjonide kaotust. Käsitletud analüüsi soovitused on suunatud Eesti Vabariigi poole.

Käesoleva bakalaureusetöö uurimusest selgus, et kõige potentsiaalikam ennetusmodel, mis võiks esitada võimalust, et vähendada nii delinkventset käitumist alaealiste õigusrikkujate hulgas, ennetada alaealiste narkootiliste ainete tarvitamist, ja suudaks äsja muudetud süsteemi veel edukamalt rakendada (valitud hindamiskriteeriumite põhjal), osutus MST ennetusmodel. Kuid, kuna andmed olid üsna limiteeritud ja lõppkokkuvõttes ei suutnud autor, ühte ega teist ennetusmodelit ülemäära eelistada, siis autori arvates on vaja põhjalikemaid uuringuid mõlema mudeli kohta, Eesti ja Euroopa kontekstis. CTC näitas realistlikumaid tulemusi, mida oleks võimalik Eesti kontekstis rakendada, millest kommenteeris ka EMCDDA analüüs, kuid mida MST programm ei esitanud. MST programmide analüüsist leiti ka asjaolu, et MST programmid olid küll Euroopas fiskaalselt tõhusad, kuid nende mõjususe oli Euroopas üsnagi marginaalne. Autor arvestas seda asjaolu, kuna Ameerika Ühendriikide mastaapseid mudeleid ei ole võimalik rakendada Eesti kontekstis, kuna Eesti Vabariik pole fiskaalselt, struktuurselt ja halduslikult piisavalt võimekas, et selliseid mahukaid ennetusmeetode läbi viia.

Sisukord

Jooniste loetelu:.....	7; 9; 10; 18; 27; 29
Sissejuhatus.....	5
1. Probleemi piiritlemine ja töö eesmärk.....	7
1.1. Probleemi piiritlemine.....	7
1.2. Töö eesmärk.....	10
2. Poliitikaanalüüsi metodoloogiline raamistik.....	11
2.1 Hindamiskriteeriumite valik.....	13
3. Empiiriline analüüs.....	14
3.1. Poliitikaalternatiivide identifitseerimine.....	14
3.2. Poliitikaalternatiivide hindamine ja võrdlus.....	18
3.2.1. "Hoolivad kogukonnad (CTC)".....	18
3.2.2. "Multisüsteemne teraapia (MST)".....	22
3.3. Poliitikasoovitused.....	28
Kokkuvõte.....	31
Kasutatud kirjandus.....	34
Lisad.....	38
Lisa nr. 1.....	38
Lisa nr. 2.....	38
Summary: „Evidence-based prevention models – a possible solution against delinquent behavior of juvenile offenders in Estonia?“.....	39

Sissejuhatus

Üheks olulisemaks halduspoliitiliseks probleemiks, nii Eestis kui ka Euroopa Liidus hetkel peetakse: koolinoorte narkootilise ainete tarvitamist, müümist, omamist ja alaealiste õigusrikkujate "delinkventset käitumist". Eesti alaealiste õigusrikkujate "delinkventne käitumine" on jätkuvalt substantne ja tõusev, eriti uimastite tarvitamise puhul. 2015. aasta ESPAD'i uuring esitles asjaolu, et Eesti koolinoorte narkootikumide tarvitamise määr on aastate jooksul tõusnud (Tervise Arengu Instituut, 2017: 1). Tegemist on pea 5-6 kordse kasvuga, viimase kahekümne aasta jooksul (Tervise Arengu Instituut, 2017: 1). Tervise Arengu Instituudi andmetest selgus, et 7% esines tarbimist 1995. aastal ja 2015. aastal esines 38%-ne tarvitamise muster, 15-16 aastaste kooliõpilaste seas (Tervise Arengu Instituut, 2017: 1).

Eesti narkopoliitikat ja Eesti õigussüsteemi võib läbi aegade jooksul pigem peegeldada karistuslikuna, kui inimlähedase ja ennetuspõhisena. Enamus noori, kes on tabatud narkootiliste ainete tarvitamise, müümise, omamise või vahendamisega on pidanud leppima karistuslikemate tagajärgedega, mitte tõenduspõhiste lähenemiste ja ennetusmeetodite rakendusega. T. Edovaldi artikkel, mis keskendub 'alaealiste kuritegevuse vähendamise strateegiatele', argumenteerib samuti seisukohaga, et Eesti õigussüsteemi lähenemine peaks muutuma (Edoald, 2005: 5). Edoald kommenteerib, et Eesti peaks liikuma rohkem tõenduspõhise narkopoliitika poole, kuna tõenduspõhine lähenemine aitab kaasa ka ennetusmeetodite loomisele (Edoald, 2005: 5). Ennetusmeetodid aitavad ära hoida või ennetada delinkventse käitumise esile kerkmist (Edoald, 2005: 5). Just seetõttu on autor valinud tõenduspõhiste ennetusmeetodite uuringu, et esitleda Eestile võimalikku alternatiivset valikut või pakkuda diskussiooni raames ideid, et vähendada Eesti alaealiste õigusrikkujate delinkventset käitumist.

Eesti ainuke narkopoliitika mudel, mida autor iseloomustaks, kui 'ennetuspõhise lähenemisena', oleks olnud 'alaealiste komisjonid' (Riigi Teataja, 2015). Justiitsministeeriumi andmetel lõpetati 23% alaealiste menetlusi, alaealiste komisjoni saatmisega (Justiitsministeerium, 2017: 27). Alaealiste komisjonid 'olid' Eesti Vabariigi poolt rakendatud mõjutusvahendite programm või ennetusmudel, mis tegeles alaealiste õigusrikkujatega (Haridus- ja Teadusministeerium, 2010: 5). Alaealiste komisjonide eesmärgiks oli rakendada ja koordineerida alaealiste kriminaalpreventiivset tööd, juhtumi toimunud haldusterritooriumil (Riigi Teataja, 2015). Alaealiste komisjonides arutati alaealiste õigusrikkujate rikkumiste detaile, mille protsess võttis aset 30 päeva jooksul (Riigi Teataja, 2015). Alaealiste komisjonide

rakendamisel võeti arvesse karistusseadustikus sätestatud määradest, mille abil määrati alaealisele õigusrikkujale määrav otsus (Riigi Teataja, 2015). Alaealiste komisjonide mõningateks mõjutusvahenditeks olid: 1) hoiatus; 2) üldkasulik töö; 3) erivajadustega õpilaste kooli suunamine või 4) spetsialisti poole suunamine (Riigi Teataja, 2015). Eesti õigussüsteemi definitsiooniline ja rakenduslik kitsendus, mida alaealised komisjonid peegeldasid, on eelnevalt määranud lastele sarnaseid karistusmeetmeid, mida täiskasvanutele õigusrikkujatele (Sotsiaalministeerium, 2018). Sotsiaalministeerium nendib, et tegemist on ikkagi lastega, kelle puhul tuleks rakendada abistavaid ja toetavaid ennetusmeetode (Sotsiaalministeerium, 2018). Käsitletud probleeme esines alaealiste komisjonide puhul, kuna karistuslike meetmete võrdsustamine nii lastele kui ka täiskasvanutele ei ole mõistlik, kuna see takistab lapse positiivset sulandumist ühiskonda (Sotsiaalministeerium, 2018). Eestis eksisteerib ka 'staatussüütegudele' karistluslik suhtumine, või nende rakendusel karistuslikud meetodid (Tamm; Salla, 2016: 4). Staatussüüteod on kriminaalsed õigusvastased tegevused, mis on spetsialiseeritud konkreetsele vanusegrupile (hetkel alaealised) (Tamm; Salla, 2016: 4). Käesolevas analüüsis ongi fookuseks alaealised õigusrikkujad. Tamm ja Salla (2016) oma uurimuses argumenteerisid, et Eestis eksisteerib õiguslik diskrimineerimine, kuna teatud kriminaalsed ja illegaalsed tegevused, mis on alaealistel keelatud, on täiskasvanutel õigustatud (Tamm; Salla, 2016: 4).

Alaealiste komisjone rahastati Eesti riigieelarvest, mis omakorda jaotati erinevatele haldusstruktuuridele (maakonna ja kohalikele omavalitsustele) (Riigi Teataja, 2015). Ennetusmodelite fiskaalse dimensiooni tulevasele analüüsile mõeldes, esitleb autor illustratiivselt alaealiste komisjonide programmi rahastust, mis lihtsustab lugejate arusaama, hilisemate võrdluste raames. Haridus- ja Teadusministeeriumi andmetel oli 2008. aastal riigieelarvest 'alaealistele komisjonidele' eraldatud 5 464 000 krooni (349 213 €), millest kohalikele omavalitsustele jaotati 1 036 873 krooni (66 268 €) ja maakonna valitsustele 1 853 694 krooni (118 472 €) (kokku 184 740 €) (Haridus- ja Teadusministeerium, 2009: 7). 2010. aastal eraldati riigieelarvest 'alaealistele komisjonidele' 2 933 488 krooni (187 484 €), alaealiste komisjonide ülal pidamiseks (Haridus- ja Teadusministeerium, 2010: 3). 2014. aasta rahastuse arengukavas oli esitletud, et alaealiste komisjone toetati 228 420 euroga (kavandatud), millest täitmiseks läks 196 831 eurot (Vabariigi Valitsus, 2014: 6). Rahatuse vahemik jäi enamsti ligi 200 000 kuni 350 000 euro vahele, et rakendada alaealiste komisjonide funktsioone. Käesolevad andmed aitavad hiljem võrrelda CTC ja MST programmide kulude vahemikku, alaealiste komisjonide vastu.

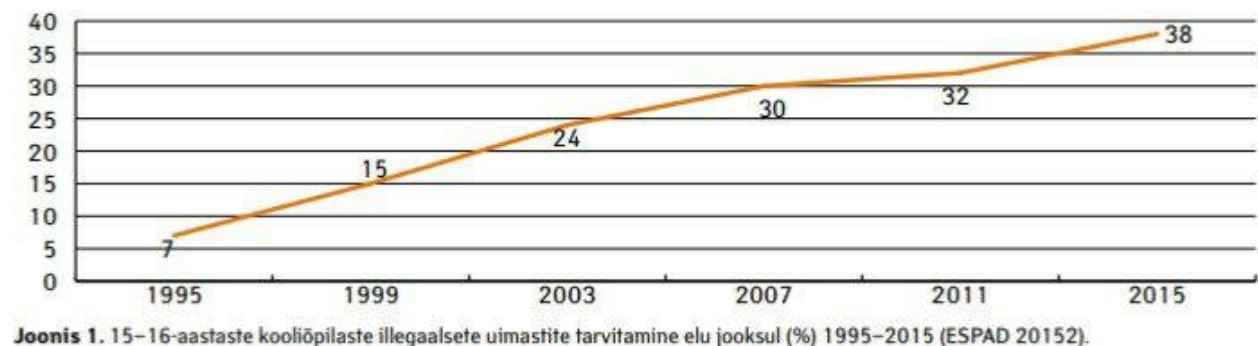
1. Probleemi piiritlemine ja töö eesmärk

1.1. Probleemi piiritlemine

Alaealiste ja kooliõpilaste narkootiliste ainete tarvitamine Eestis

Üheks olulisemaks halduspoliitiliseks probleemiks, nii Eestis kui ka Euroopa Liidus hetkel peetakse: koolinoorte narkootiliste ainete tarvitamist, müümist, omamist ja alaealiste õigusrikkujate "delinkventset käitumist". Eesti alaealiste õigusrikkujate "delinkventne käitumine" on jätkuvalt substantne ja tõusev, eriti narkootikumide tarvitamise puhul. 2015. aasta ESPAD'i uuring esitleb asjaolu, et Eesti koolinoorte narkootikumide tarvitamise määr on aastate jooksul tõusnud (Tervise Arengu Instituut, 2017: 1). Tegemist on pea 5-6 kordse kasvuga, viimase kahekümne aasta jooksul (Tervise Arengu Instituut, 2017: 1). Tervise Arengu Instituudi andmetest selgus, et 7% esines narkootiliste ainete tarbimist 1995. aastal ja 2015. aastal esines 38%-ne narkootiliste ainete tarvitamise muster, 15-16 aastaste kooliõpilaste seas (Tervise Arengu Instituut, 2017: 1). Käesolevat narkootiliste ainete tarbimismustrit esitleb Joonis nr.1.

Joonis nr.1: „15-16-aastaste kooliõpilaste illegaalsete (narkootiliste) uimastite tarvitamine elu jooksul (%) 1995-2015 (ESPAD 2015)“ (Tervise Arengu Instituut, 2017: 1)

Alaealiste ja kooliõpilaste narkootiliste ainete müümine, levitamine ja käitlemine Eestis

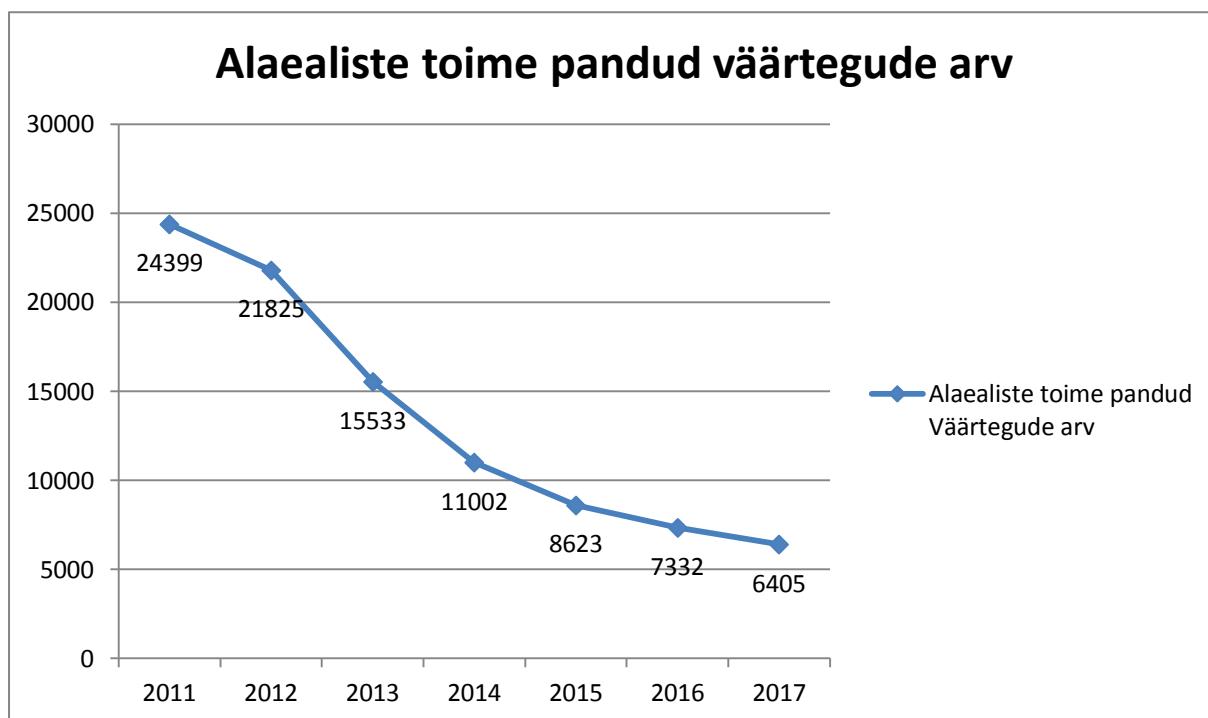
Tähelepanu väärib ka asjaolu, et viimaste aastate jooksul on tõusnud ka alaealiste ning koolinoorte hulgas, narkootikumide müümine ja levitamine (Meringo, 2015: 6). Meringo analüüsist leidis, et 7. klassi noored ei vahenda narkootilisi aineid, kuid narkootiliste ainete vahendamise mustreid leiti 9. klassi õpilaste hulgas (3,3% õpilastest) (Meringo, 2015: 6). Arvestades käsitletud statistikat, Eesti laste arvu ning alaealiste tarbijate tõusu, võib potentsiaalselt kasvada murekoht nii Eesti riigis kui ka ühiskonnas. Eestis on tõusnud ka alaealiste narkootikumide käitlemine, väikestes kogustes (Justiitsministeerium, 2017: 33). Kui 2016. aastal oli 339 juhtumit, siis 2017. aastal oli registreeritud 390 käitlemise juhtumit

(Justiitsministeerium, 2017: 33). Üldpildis on narkootikumide käitlemine väikeses koguses vähenenud (Justiitsministeerium, 2017: 144). Kuid, narkootikumide käitlemine suures koguses on jällegi suurenenud, mis võib ka mõjutada alaealiste käitlemise mustrit (Justiitsministeerium, 2017: 145). Justiitsministeeriumi andmetel esines Eestis 2003. aastal 462 käitlemise juhtumit (suures koguses), kuid 2017. aastal registreeriti 1271 juhtumit (Justiitsministeerium, 2017: 145).

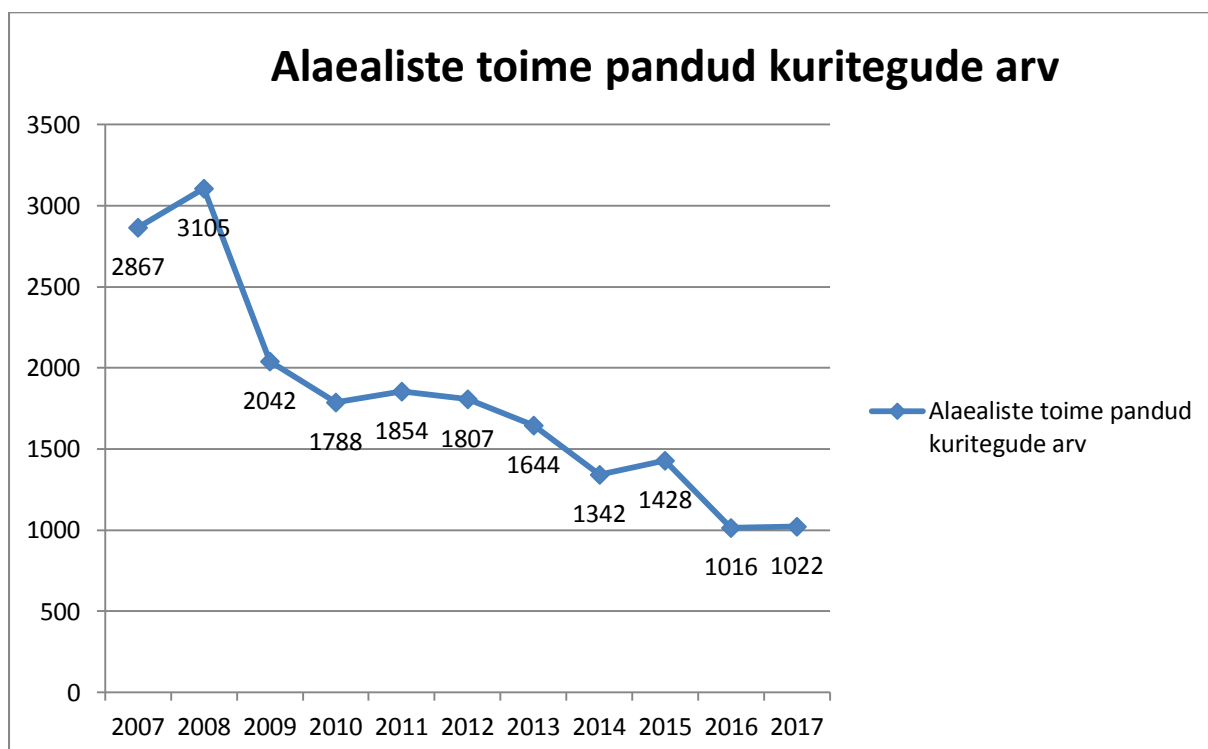
Alaealiste delinkventne käitumine Eestis

Positiivne trend, mis Eestis alaealiste õigusrikkujate hulgas esineb juba, on delinkventse käitumise ehk kuritegude ja väärtegede vähenemine (Justiitsministeerium, 2017: 28 & 32). Justiitsministeeriumi andmetel, oli 2007. aastal alaealiste toime pandud kuritegude arv-2867 kuritegu, ning 2017. aastal oli alaealiste toime pandud kuritegude juhtumite arv-1022 kuritegu, peaaegu kolmekordne langus (Justiitsministeerium, 2017: 28). Alaealiste väärtegede arvus näeme isegi suuremat langust, kui kuritegude puhul (Justiitsministeerium, 2017: 32). Justiitsministeeriumi andmetel oli 2011. aastal 24 399 alaealiste toime pandud väärtegu, ning 2017. aastal oli 6405 alaealiste toime pandud väärtegu (Justiitsministeerium, 2017: 32). Justiitsministeeriumi andmetel on narkokuritegude arv siiski kasvanud, alaealiste hulgas (Justiitsministeerium, 2017: 31). 2015. aastal oli alaealiste toime pandud narkokuriteode juhtumite arv 12, kuid 2017. aastail oli toime pandud juhtumite arv 27 (Justiitsministeerium, 2017: 30). Käesolevat statistikat esitlevad: Joonis nr. 2 ja Joonis nr. 3 (Justiitsministeerium, 2017). Soolise dimensiooni erinevust kirjeldab 2017. aasta Justiitsministeeriumi uuring, kuriteo kahtlustavatest alaealistest (Justiitsministeerium, 2017: 26). 2017. aasta kuriteos kahtlustavate alaealiste sooline dimensioon esitleb, et poisid on kuriteo kahtlustes substantstselt ja ülekaalukalt üle, tüdrukute osakaalust (84% vs 16%) (Justiitsministeerium, 2017: 26). Kuidas jaotub geograafiliselt alaealiste kuritegevus Eestis? Justiitsministeeriumi 2016. aasta andmete järgi toimub enamuse (2/3) alaealiste kuritegude juhtumeid kolmes Eesti maakonnas: Harju, Ida-Viru ja Tartu (Justiitsministeerium, 2016: 27). Regionaalset erisust esitleb Joonis nr. 4 (Justiitsministeerium, 2016: 27).

Joonis nr.2: Justiitsministeerium (2017): „Alaealiste toime pandud väärtegade arv“, lk.32

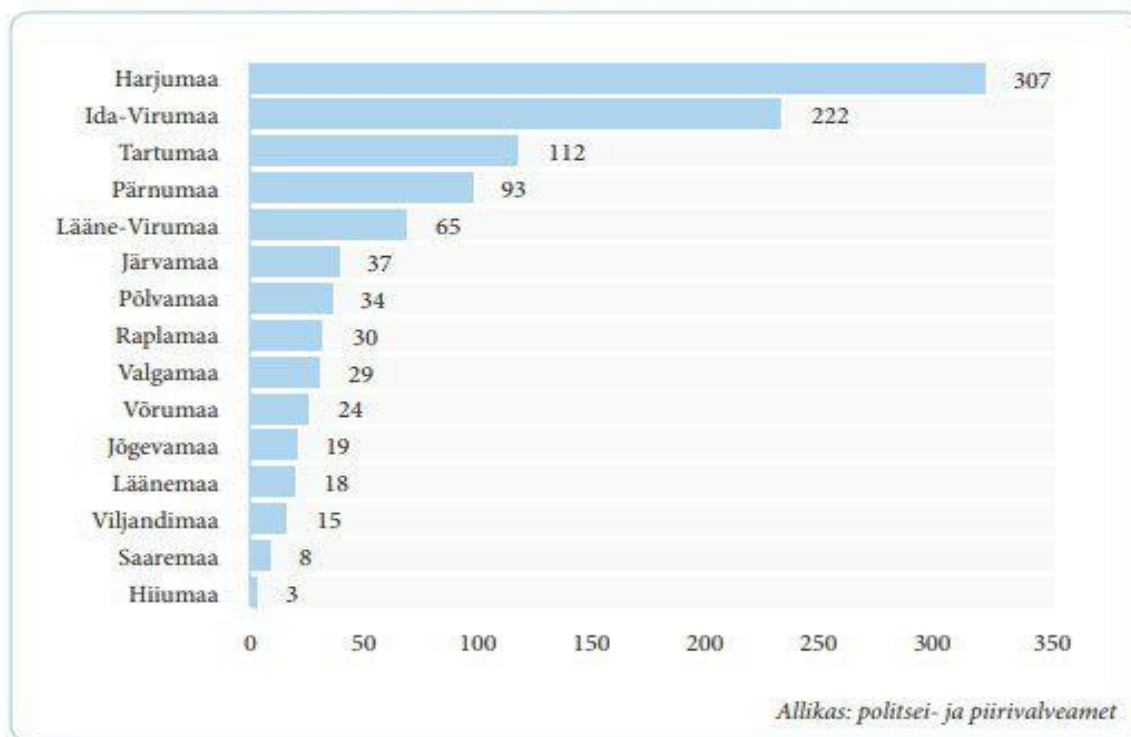

Joonis nr. 3: Justiitsministeerium (2017): „Alaealiste toime pandud kuritegude arv“, lk. 28

Joonis nr. 4: Justiitsministeerium (2016): „Alaealiste kuriteod maakonniti 2016. aastal“, Politsei-ja Piirivalveamet, lk. 27

Joonis 20. Alaealiste kuriteod maakonniti 2016. aastal

1.2. Töö eesmärk

'Alaealiste komisjonid' kaotati 2018. aasta seisuga, mis paneb Eesti noored ennetusmeetodite puhul veelgi raskemasse seisu (Justiitsministeerium, 2017). Justiitsministeerium on nentunud, et alaealiste komisjonide kaotusega on tuleviku eesmärgiks asetada rõhku individuaalsetele programmidele või lähenemistele, mida alaealiste komisjon ei suutnud rakendada (Justiitsministeerium, 2017). Justiitsminister Urmas Reinsalu on nentunud, et uute meetmete fookus peaks keskenduma individuaalsetele hinnangutele, et alaealine õigusrikkuja mõistaks oma tegevust ning suudaks sellest õppust võtta (Justiitsministeerim, 2017). Justiitsminister nentis ka asjaolu, et situatsiooni lahenduseks on otsitud ning tutvutud välismaistete ennetusmodelitega, mis just keskenduvad alaealiste õigusrikkujate delinkventsele käitumisele (Justiitsministeerium, 2017). Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk on: 1) uurida autori poolt valitud narkopoliitika ennetusmudeleid ja mudelite komponente, mis aitaksid ennetada/vähendada Eesti alaealiste õigusrikkujate delinkventset käitumist. Käesoleva punkti jaoks on autor valinud kaks narkopoliitika ennetusmudelit, mida on rakendatud erinevatel tasanditel ja riikides. 2) Töö eesmärk on analüüsida valitud mudeleid ja rakendatud

strateegiaid, et selgitada iga mudeli positiivseid ning negatiivseid tulemusi. 3) Töö eesmärk on leida alternatiivseid mudeleid, strateegiaid, mehhanisme või komponente, mis aitaksid leevendada Eesti alaealiste õigusrikkujate delinkventset käitumist ja alaealiste narkootiliste ainete tarvitamist; 4) Töö eesmärgiks on teha formaalseid ja analüüsitud poliitikasoovitusi Eesti Vabariigile, millistel mudelitel võiks eksisteerida potentsiaali, et probleemi ennetuse edasiarendamisse panustada veel enamgi. 5) Töö eesmärgiks on pakkuda lisainformatsiooni.

Bakalaureusetöö peamine uurimisküsimus on püstitatud järgmiselt:

- Milline on kõige parem tõenduspõhine ennetusmodel, mis aitaks vähendada alaealiste õigusrikkujate delinkventset käitumist Eestis?

2. Poliitikaanalüüsi metodoloogiline raamistik

Käesoleva bakalaureusetöö raames kasutab autor metoodikaks C.V Patton'i; D.S Sawicki ja J.J Clark'i poliitikaanalüüsi mudelit, nimega: "Basic Policy Analysis" (Patton; Sawicki; Clark, 2013). Patton'i; Sawicki ja Clark'i arvates on poliitikaanalüüs uurimismeetod, mille eesmärk on analüüsida ning valida parim alternatiiv või poliitikamudel, konkreetse avaliku probleemi puhul (Patton; Sawicki; Clark, 2013: 22). Parima alternatiivi leidmine esineb pärast analüüsi protsessi läbiviimist, mille tarbeks kasutatakse dokumenteeritud tulemusi ja uurija enda ratsionaalset kaalutlusvõimet (Patton; Sawicki; Clark, 2013: 22). Bakalaureusetöö mitmekülgse tagamiseks kommenteerib autor ka William N. Dunn'i, 1991. aasta käsitlust poliitikaanalüüsist (Dunn, 2015). William N. Dunn'i käsitluse järgi on poliitikaanalüüs sotsiaalteaduste valdkond või meetod, mille eesmärk on tõhusalt paranda poliitikaid, et lahendada praktilisi sotsiaalseid probleeme, erinevate uuringumeetodite abil (Dunn, 2015). Autori valitud Patton'i; Sawicki ja Clark'i mudel koosneb kuuest osast (Patton; Sawicki; Clark, 2013: 44-53):

- 1) Probleemi defineerimine või piiritlemine (*Problem definition*)
- 2) Hindamiskriteeriumite valik (*Establish Evaluation Criteria*)
- 3) Poliitikaalternatiivide identifitseerimine (*Identify Alternative Policies*)
- 4) Poliitikaalternatiivide hindamine (*Evaluate Alternative Policies*)
- 5) Poliitikaalternatiivide võrdlemine ja eristamine (*Display and Distinguish Among Alternative Policies*)
- 6) Rakendatud poliitikaalternatiivi tulemuste hindamine (*Monitor and Evaluate the Implemented Policy*).

Mudeli esimene osa: "Probleemi defineerimine", keskendub probleemi analüüsimisele, andmete kogumisele ja mõistmaks erinevate osapoolte seisukohta esilekerkinud probleemi või küsimuse suhtes (Patton; Sawicki; Clark, 2013: 46). "Probleemi defineerimine" peaks esitama ja vastama küsimustele, nagu: „*Kes on probleemiga seotud?; Miks?; Mis on nende panus või huvi selles küsimuses? Millist võimu nad omavad, et mõjutada probleemi käsitlemist?*” (Patton; Sawicki; Clark, 2013: 47).“

Mudeli teine osa: "Hindamiskriteeriumide valik", keskendub adekvaatsete ja võimalike hindamiskriteeriumide valikule, mis aitavad esilekerkinud probleemi mõõta, hinnata ja esitada. Sellisteks kriteeriumiteks võivad olla: „*...kulu, kasum, mõjususe, tõhususe, omakapital, administratiivsed, legaalsed ja poliitilised õigused*” (Patton; Sawicki; Clark, 2013: 47).“

Mudeli kolmas osa: "Poliitikaalternatiivide identifitseerimine", keskendub võimalike poliitikaalternatiivide valikule, mis aitaksid esilekerkinud probleemi lahendada, vähendada või mõjutada. Valitud poliitikaalternatiivid aitavad veel omakorda probleemi olemust, osakaalu ja määra hinnata ning analüüsida, mis tagab kvaliteetsemaid poliitikaalternatiive, mida halduspoliitilised osapooled saaksid rakendada (Patton; Sawicki; Clark, 2013: 50).

Mudeli neljas osa: "Poliitikaalternatiivide hindamine", keskendub poliitikaalternatiivide tagajärgedele, tulemustele ning võimalikele kõrvalmõjudele. Poliitikaalternatiivide hindamisel saame aimu, kas uurija peab rakendama kvalitatiivseid, kvantitatiivseid või teisi meetmeid, et korrektselt hinnata poliitikaalternatiivide mõju, tulemusi või tagajärgi (Patton; Sawicki; Clark, 2013: 50-51).“

Mudeli viies osa: "Poliitikaalternatiivide võrdlemine ja eristamine", aitab võrrelda poliitikaalternatiivide mõju, tulemusi ja tagajärgi. Mudeli viies osa aitab võrrelda erinevate poliitikaalternatiivide eeliseid ja puudusi. Pärast võrdlemist valivad uurija ja 'tema klient' sobiliku poliitikaalternatiivi, mida hakatakse rakendada esilekerkinud probleemi suhtes (Patton; Sawicki; Clark, 2013: 52).

Mudeli kuues osa: "Rakendatud poliitikaalternatiivi tulemuste hindamine", keskendub asjaolule, et peale poliitikaalternatiivi rakendamist on oluline ka tulemuste hindamine, jälgimine ja vajadusel ka vahetamine (Patton; Sawicki; Clark, 2013: 53). Uurija aitab hinnata rakendatud poliitikaalternatiivi mõju, tulemusi, sobivust ja ka järjepidevust, kuna mõlemad osapooled on huvitatud, kas valitud programm või poliitika suudab saavutada tulemusi, mille jaoks ta rakendati (Patton; Sawicki; Clark, 2013: 53).

Poliitikaanalüüsi läbiviimiseks kasutas autor sekundaarseid andmeid ja kirjeldavat statistikat. Kirjeldav statistika keskendub enamasti statistikale, mida on erinevad erialased instituudid, uurimisorganisatsioonid ja autorid avalikustanud ning koostanud. Autori kasutatud

väljavõtustrateegia lähtus eesmärgipärasest väljavõtust, kus esitletakse teiste autorite dokumenteeritud tulemusi mõlema programmi puhul, vältides kallutatust, kuid lähtudes Eesti halduslikust probleemist ja Eesti kontekstist. Autor valis analüüse, mis on olnud kas esmased või teiste autorite poolt hinnatud uuringud, mis aitaksid hinnata käesoleva töö ennetusmudeleid, vältides kallutatust ja hoida neutraalset positsiooni, mudelite analüüsimisel. Autor on valinud andmeid ning uuringuid, mis aitaksid analüüsida valitud ennetusmudeleid, autori poolt valitud hindamiskriteeriumite abil. Autor kasutas tulu-kulu analüüsi ja tulu-kulu suhet, et hinnata ennetusmudelite vastastikust fiskaalset tõhusust. Autor kasutas delinkventset käitumist ja narkootiliste ainete tarvitamise määra, et hinnata ennetusmudelite mõjusust ja eesmärkide täitmist.

2.1. Hindamiskriteeriumite valik

Autor on valinud neli hindamiskriteeriumit, millega käesolevat analüüsi koostada. Valitud hindamiskriteeriumiteks on: 1) "*Tõhusus*"; 2) "*Mõjusus*"; 3) "*Delinkventsus*" ja 4) "*Narkootiliste ainete tarvitamise määr*"

1. "*Tõhusus*"- Hindamiskriteerium, mis käesolevas bakalaureusetöös aitab hinnata mudelite tulemusi ja selleks kasutatud ressursside suhet (Kumari, 2013: 7). Tõenduspõhiste ennetusmudelite puhul on ka fiskaalne dimensioon oluline, mistõttu on autor käesolevas bakalaureusetöös kajastanud tõhususe tulu-kulu analüüsi ja tulu-kulu suhtega. Täpsemini kulu programmi kohta ja ennetusmudeli tulu-kulu suhe. Tõhususe väljundit aitavad toetada delinkventse käitumise ja narkootikumide tarvitamise määr, enne ja pärast mudeli rakendumist (Kumari, 2013: 9). Tõhususe hindamiseks kasutab autor "*Tulu-kulu analüüsi*" (*Benefit-cost analysis*). Tulu-kulu analüüs aitab selgitada, kas mudelile või programmile eraldatud fiskaalsed kulud, on kõrgemad kui programmi tulud (Washington State Institute for Public Policy, 2017: 1). Käesolevas analüüsis peegeldub 'tulu-kulu analüüsi' tulemus indikaatorina, nimega: "*tulu-kulu suhe*" (*benefit-cost ratio*) (Kuklinski; Briney; Hawkins; Catalano, 2012: 1). Tulu-kulu suhe näitab situatsiooni, kus iga ühik (dollar või euro) kulutatud, toob teatud ühikut tulu või siis kahju (Kuklinski; Briney; Hawkins; Catalano, 2012: 9). Näide: 1 euro investeeritud või kulutatud programmile, toob hiljem 5 eurot tulu programmile või riigile.

2. "*Mõjusus*"- Hindamiskriteerium, mis käesolevas bakalaureusetöös aitab hinnata ennetusmudelite eesmärkide saavutamist (Kumari, 2013: 20). Mõjusus aitab hinnata, kas ennetusmudelite funktsioonid või eesmärgid said täidetud (Kumari, 2013: 20). Käesoleva

analüüsi raames aitab mõjusust hinnata, kas ennetusmodelite abil vähenes alaealiste delinkventne käitumine, narkootiliste ainete tarvitamine ja retsidiivsuse määr. Kui tõhusus hindab mudeli fiskaalset või kvantitatiivset määra, mis on käesolevas analüüsis tulu-kulu analüüs, siis mõjusust hindab, kas ennetusmodel suutis saavutada konkreetseid eesmärgi, mitte lähtudes alati kvantitatiivsetest ressurssidest või sisenditest (Kumari, 2013: 19-20).

3. "*Delinkventsus*"- Elliott'i ja Menard'i (1996) käsitluse järgi on delinkventsus igasugune illegaalne käitumine, kus süüdistatav isik või toimepanija on alaealine (Edoald, 2005: 6). Käesoleva uurimuse jaoks hindas autor delinkventsust kui eraldi hindamiskriteeriumit ja retsidiivsuse alamkriteeriumi alusena. Käesolev mõiste (retsidiivsus) on delinkventsusega suurel määral seotud. Autor liigitas retsidiivsuse delinkventsuse alla ja ei eralda teda eraldi hindamiskriteeriumiks, vaid kasutab teda abistava meetmena. Retsidiivsus on korduva kuriteo või illegaalse käitumise toimepanemine, mida on võimalik mõõta enne mudeli rakendust ning pärast mudeli rakendumist, mingi teatud ajaperioodi vältel (Ahven; Salla; Vahtrus, 2010: 8). Delinkventsus ja retsidiivsus on seostatud või hõlmatud alaealiste õigusrikkujate illegaalsete juhtumitega. Käesolev hindamiskriteerium illustreerib, kas pärast ennetusmodeli rakendamist on vähenenud alaealiste õigusrikkujate delinkventne käitumine või retsidiivsuse määr, illegaalsete tegevuste arvelt. Kriteerium on käesolevas analüüsis kui väljund (Kumari, 2013: 9).

4. "*Narkootiliste ainete tarvitamise määr*"- viitab keelatud narkootiliste uimastite või psühhotroopsete ainete tarvitamisele (WHO, 2018). Käesolevas bakalaureusetöös kasutab autor 'narkootiliste ainete tarvitamist' eraldi hindamiskriteeriumina, täpsemini narkootiliste ainete tarvitamise määra või osakaalu alaealiste õigusrikkujate ning koolinoorte puhul. Käesolev hindamiskriteerium illustreerib, kas pärast ennetusmodeli rakendamist on vähenenud alaealiste õigusrikkujate või koolinoorte narkootiliste ainete tarvitamise määr. Kriteerium on käesolevas analüüsis kui väljund (Kumari, 2013: 9).

3. Empiiriline analüüs

3.1. Poliitikaalternatiivide identifitseerimine

Autor on valinud kaks narkopoliitika ennetusmodelit, millega käesolevat analüüsi koostada. Valitud modeliteks on: 1) "*Hoolivad kogukonnad*" ehk CTC" ("*Communities that Care*") ja 2) "*Multisüsteemne teraapia* ehk MST" ("*Multisystemic Therapy*").

Autor on käesolevad modelid valinud arvukatel põhjustel. Esiteks, autor on valinud käesolevad modelid, kuna tegemist on kõrgelt hinnatud ja austatud modelitega. Blueprints for

Healthy Youth Development, mis aitab hinnata mudelite efektiivsust ja mõjusust, seoses alaealiste delinkventse käitumise ja teiste alaealiste riskikäitumiste muustrite esinemisel, on hinnanud nii CTC kui ka MST programmi kvaliteeti (Blueprints for Healthy Youth Development, 2018). Blueprints for Healthy Youth Development, hindab mudelite tulemusi kahes kategoorias: 1) 'Paljutõotav' (*Promising*) ja 2) 'Mudel & Mudel Pluss' (*Model & Model Plus*) (Blueprints for Healthy Youth Development, 2018). Mudeleid on hinnanud erialased spetsialistid. CTC sai hinnanguks: 'Paljutõotav (*Promising*)', mis tähendab, et käesoleval mudelil on dokumenteeritud minimaalset tõhusust ja efektiivsust, ühe või kahe dokumenteeritud analüüsi tagajärjel (Blueprints for Healthy Youth Development, 2018). MST programm sai hinnanguks kõrgeima sertifikaadi: 'Mudel Pluss (*Model Plus*)', mis tähendab, et käesoleval mudelil on dokumenteeritud substantset tõhusust ja efektiivsust, mitme dokumenteeritud analüüsi tagajärjel (Blueprints for Healthy Youth Development, 2018). Teiseks, autor on valinud käesolevad mudelid, kuna käesolevaid mudeleid on rakendatud ülemaailmselt, alates Ameerika Ühendriikides, Suurbritannias ja ka Euroopa riikides. Mudelite mitmekülsus ja meetodite valik võimaldab erinevatel riikidel või kohalikel omavalitsustel, käesolevaid mudeleid rakendada. Kolmandaks, pärast 'alaealiste komisjonide' eemaldamist otsitakse Eesti Vabariigis uusi ennetusmeetode, mis suhtuksid alaealistesse õigusrikkujatesse individuaalselt ja toetavalt. Otsitakse ka ennetusmeetode, mis aitaksid vähendada alaealiste õigusrikkujate delinkventset käitumist (Justiitsministeerium, 2017). Valitud mudelid edendavad diskussiooni arendamist ja alternatiivsete valikute kaalumist.

Autor on teinud otsuse, et loobub kahest potentsiaalsest narkopoliitika ennetusmudelist: 1) "CDT komisjonid (*Commission for the Dissuasion of Drug Addiction*)" ja 2) "Mitmedimensiooniline pereteraapia ehk MDFT" ("*Multidimensional Family Therapy*"). Autor loobub valitud mudelitest, kuna eksisteerib teisi ennetusmudeleid, mis täidavad käesoleva analüüsi eesmärgi tõhusamalt ja sobivamalt. CDT komisjonid on narkopoliitika ennetusmudel, mis on alates 2001. aastast kasutusel Portugalis (kaheksateistkümmes ringkonnas) (Silvestri, 2016: 11). Autor on käesolevast ennetusmudelist loobunud, kuna õiguslikul ja teoreetilisel baasil on tegemist sarnase insitutsiooniga, mida esindasid 'alaealiste komisjonid', Eesti narkopoliitika näol (Silvestri, 2016: 11). Mitmedimensiooniline pereteraapia on Eestisse jõudnud, kuid vähe dokumenteeritud perepõhine sekkumisprogramm (Kriminaalpoliitika.ee, 2015: 1 & Multidimensional Family Therapy, 2018). Mitmedimensiooniline pereteraapia on perepõhine sekkumisprogramm, mis tegeleb alaealiste õigusrikkujatega (Kriminaalpoliitika, 2015: 1 & Multidimensional Family Therapy, 2018). Süsteemi mitmetahulisus võimaldab tegeleda isikuväliste tegurite või kogukondadega, kes

esitlevad olulist rolli alaealisele (perefond, kool, sõbrad), aidates teda vähendada delinkventset käitumist ja retsidiivsust (Kriminaalpoliitika, 2015: 1 & Multidimensional Family Therapy, 2018). Autor on otsustanud eemaldada käesoleva mudeli, kuna käesolev ennetusmudel on rakendatud Eestis (Kriminaalpoliitika.ee, 2015: 1).

Kogukonnapõhised meetodid

Enne mudelite iseloomustamist, selgitab autor, mis on 'kogukonnapõhised meetodid', mis on nende eelised ja kuidas on 'kogukonnapõhised meetodid' tihtipeale rakendatud ennetusmudelitena. 'Kogukonnapõhised meetodid', T. Edovaldi analüüsi tulemusena on ennetusmeetodid, mis keskenduvad 'kogukonna' olemasolule ja kohale, kus probleem aset leidis, või probleemi nii-öelda "tuum" (Edovald, 2005: 30). Kogukonnapõhiste meetodite eesmärk on vähendada negatiivsete kogukondlike faktorite mõju alaealisele, ning suunata indiviidi väljapoole riskigrupist ning delinkventselt ehk riskikäitumisest (Edovald, 2005: 30). See tähendab, et otsitakse probleemi asukohta ja probleemi keskpunkti. Kogukondlikud probleemid võivad peegelduda näiteks: kambaliikmeks olemine, mis tähendab, et individuaal on mõjutatud teiste otsustest ning ei pruugi omada kuigi palju otsustamisõigust ega arvamuse avaldamise õigust, kuna selle tagajärjel võib oodata teda halvimal juhul füüsiline või vaimne vigastus (Edovald, 2005: 30).

- 1) "*Hoolivad kogukonnad' ehk CTC*" ("*Communities that Care*")- "Hoolivad kogukonnad" on ülemaailmselt tunnustatud narkopoliitika ennetusmudel, mis keskendub noorte ja alaealiste indiviidide riskikäitumise ennetusele (University of Washington, 2018 & Kuklinski; Briney; Hawkins; Catalano, 2012 & Kuklinski; Fagan; Hawkins; Briney; Catalano, 2015). CTC programm on koostatud kahest komponendist: 1) "*CTC Viis Etappi*" ja 2) "*Sotsiaalarengu Strateegia*" (University of Washington, 2018). CTC programmi strateegia esindab kogukondliku lähenemist, kus esialgselt identifitseeritakse probleemi olemus, koostatakse uuringud, mis aitavad selgitada kogukonna probleeme, riske ja tugevusi (University of Washington, 2018 & Kuklinski; Briney; Hawkins; Catalano, 2012 & Kuklinski; Fagan; Hawkins; Briney; Catalano, 2015). Pärast uuringute analüüsi ja tulemuste koondamist, koostatakse kontrollitud ning juhtumile formuleeritud strateegiad, mis aitavad ennetada alaealiste ja noorte riskikäitumist (käesolevas uurimuses delinkventset) (University of Washington, 2018 & Kuklinski; Briney; Hawkins; Catalano, 2012 & Kuklinski; Fagan; Hawkins; Briney; Catalano, 2015). CTC programmide elluviimist viivad läbi koolitatud treenerid, kes rakendavad spetsialiseeritud mudeleid või meetmeid, konkreetse kogukonna vajaduste raames, kuue kuni kaheteist kuu jooksul (Blueprints for Healthy Youth Development, 2018). Blueprints for Healthy Youth Development'i kirjeldusest tuletatakse, et

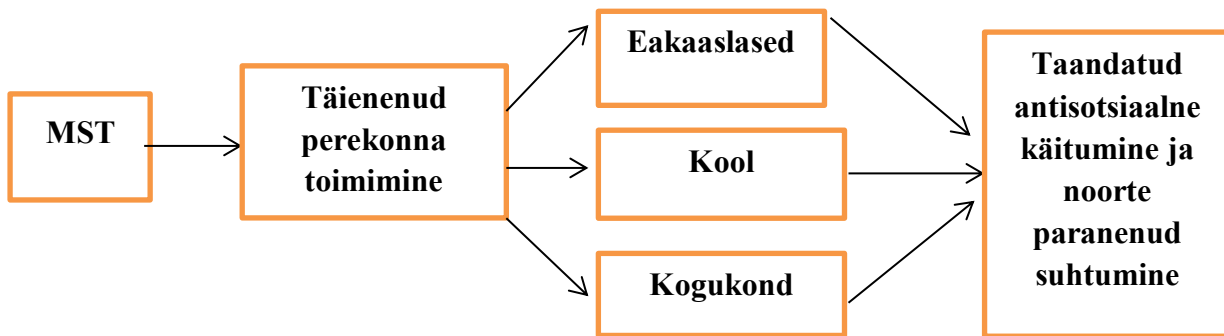
CTC programmide esmased mõjususe märgid esinevad kahe kuni viie aasta vahemikus, pärast programmi rakendamist, kuid delinkventse käitumise ja narkootikumide tarvitamine mõjususe esineb, viie kuni kümne aasta vahemikus, mis on käesoleva uurimuse kõige olulisemad faktorid ja hindamiskriteeriumid (Blueprints for Healthy Youth Development, 2018).

Perekonnapõhised meetodid

Enne mudeli iseloomustamist, selgitab autor, mis on 'perekonnapõhised meetodid', mis on nende eelised ja kuidas on 'perekonnapõhised meetodid' tihtipeale rakendatud ennetusmodelitena (NIH, 2014: 25). 'Perekonnapõhised meetodid' või ennetusmodelid keskenduvad alaealistele õigusrikkujatele, ning tema perekonna vahelise suhtluse või sideme parandamisele (NIH, 2014: 25). Perekonna rolli ja suhtluse parandamine on äärmiselt oluline 'perekonnapõhiste meetodite' elluviimisel, kuna alaealise õigusrikkuja väärtused, moraalsed ja arusaamised on tihtipeale mõjutatud või sisestatud perekonna poolt (NIH, 2014: 25). Käesoleva bakalaureusetöö jaoks on autor valinud ühe perekonnapõhise meetodi.

- 2) "*Multisüsteemne teraapia või MST*" (*Multisystemic Therapy*)- Multisüsteemne teraapia, MST UK kirjeldusest, on ülemaailmselt tunnustatud intensiivne narkopoliitika ennetusmodel, mis keskendub peamiselt 11-17.aastastele alaealistele ja noortele isikutele, kes võivad langeda riskigruppi või potentsiaalselt riskikäitumist esitleda (Multisystemic Therapy UK, 2018). MST eesmärk on parandada alaealiste õigusrikkujate suhtlemist vanematega ja teiste kogukondlike keskkondadega, kus võivad probleemsed olukorrad tekkida (Henggeler, 2012 & Cary; Butler; Baruch; Hickey; Byford, 2013 & Blueprints for Healthy Youth Development, 2018). NIH andmetel, on MST puhul tegemist kooshõlmava ning intensiivse meetodiga, milles võivad olla hõlmatud erinevad osapooled: indiviidi perekond (*family*); kool (*school*); naabruskond (*neighborhood*) ja muud osapooled, kes võivad indiviidi karakteristiklike väärtusi, suundumusi mõjutada ja neid ka parandada (NIH, 2014: 26). Tööd viivad läbi MST programmi poolt värvatud terapeudid, kes tegelevad intensiivselt nii noortega kui ka patsiendi vanematega (Multisystemic Therapy UK, 2018 & Henggeler, 2012). Terapeudid on kohustatud elama probleemsete alaealiste õigusrikkujate ning nende perekondade juures (Multisystemic Therapy UK, 2018). MST terapeudid on kohustatud olema ööpäevaringselt kättesaadavad, programmi rakendumise ajal, mille kestvuseks on MST UK hinnanud kolm kuni viis kuud (Multisystemic Therapy UK, 2018). 'Multisüsteemse teraapia' teooriat illustreerib Joonis nr. 5.

Joonis nr. 5: Henggeler (2012): „MST Muutuste Teooria“, lk.182, Psychological Intervention

3.2. Poliitikaalternatiivide hindamine ja võrdlus

3.2.1 "Hoolivad kogukonnad (CTC)"

Tõhusus

Käesolevas peatükis uurib autor "Hoolivate kogukondade" tõhusust, mille mõõtmiseks kasutab autor tulu-kulu analüüsi, mis aitab selgitada, kas mudelile või programmile eraldatud fiskaalsed kulud, on kõrgemad kui programmi tulud (Washington State Institute for Public Policy, 2017: 1). Autor analüüsib tulu-kulu analüüsi, 'tulu-kulu suhtega' (Kuklinski; Briney; Hawkins; Catalano, 2012: 1).

"Hoolivate kogukondade" tulu-kulu analüüsi jaoks on autor valinud peamiselt kaks M.R Kuklinski tulu-kulu analüüsi, mis on läbi viidud 2012. aastal ja 2015. aastal, kuna tegemist on ühtede esmate uuringutega, mille fookusteks olid kogukonnapõhiste meetodite analüüs, kus mõlemal korral valis Kuklinski "Hoolivate kogukondade" ennetusmudeli, mis näitas mõlemal korral positiivseid tulemusi (Kuklinski; Fagan; Hawkins; Briney; Catalano, 2015: 2). Kuklinski kasutas CYDS (*Community Youth Development Study*) andmestike (mõlemas uuringus), mis analüüsisid "Hoolivate kogukondade" mõju, erinevate Ameerika Ühendriikide, osariikide kogukondade noori, viiendast kuni kaheksanda klassini, (2012. aasta uuringus) vanuses 10-14. eluaastani ja viiendast kuni kaheteistkümnenda klassini (2015. aasta uuringus) (Kuklinski; Briney; Hawkins; Catalano, 2012: 4 & Kuklinski; Fagan; Hawkins; Briney; Catalano, 2015: 7).

Kuklinski 2012. aasta uuringus osales 4,407 õpilast, ning tulemused tulid programmi neljanda aasta rakenduse ajal, kui noored olid 8.klassis (Kuklinski; Briney; Hawkins; Catalano, 2012: 5). 2012. aasta analüüsi miinus peegeldub selles, et "Hoolivate kogukondade" rakendus on viie aasta peale jaotatud, ning 2012. aasta analüüs hindab õpilaste kolme aasta tulemust (Kuklinski; Briney; Hawkins; Catalano, 2012: 5). Kuklinski ja tema kaasautorid analüüsisid kolme kriteeriumit, et hinnata tõhusust, milleks osutusid: 1) kaasatud koolinoorte

keskmist kulu, õpilase kohta ja ka programmi kogukulu (*average cost per youth*); 2) kaasatud koolinoorte võimalikke eluaegseid tulusid või hüvesid (*life-course benefits*), mis võivad tulla programmi eduka sooritamise tagajärjel ja 3) kaasatud koolinoorte tulu-kulu suhet (*per youth costs and benefits*) (Kuklinski; Briney; Hawkins; Catalano, 2012: 8 & 10). Käesolevas uuringus on kõige olulisemad tulemused: tulu-kulu suhe, programmi kulu ja koolinoorte eluaegsed tulud või hüved.

"Hoolivate kogukondade" koolinoorte eluaegsed tulud või hüved tulid väärtusega: \$5250 dollarit (4460 €), mis oli absoluutne maksimum, ning mis omakorda jagunes: maksumaksjate, osalejate ja üldsuse vahel (Kuklinski; Briney; Hawkins; Catalano, 2012: 10). Autorid kasutasid kaalutletud keskmise kulu noorele (*weighted average cost-per-youth*), et hinnata tulu-kulu suhet (Kuklinski; Briney; Hawkins; Catalano, 2012: 10). Selle tulemusena leidsid, Kuklinski ja tema kaasautorid, et keskmine kaalutletud tulu (*net present benefit*) noore kohta oli \$4,737 dollarit (4022 €), mis teeb "Hoolivate kogukondade" programmi osalenu noore pealt tulu-kuhu suhte tõhusaks ehk, igalt investeeritult dollarit saadi tagasi \$5,30 dollarit (Kuklinski; Briney; Hawkins; Catalano, 2012: 10). "Hoolivate kogukondade" programmi rakendamise kulu oli keskmiselt: \$637 014 dollarit (533 277 €), viie aasta peale (Kuklinski; Briney; Hawkins; Catalano, 2012: 9). Autorid kommenteerisid, et aastane kulu sellise tariifiga oleks keskmiselt \$127 403 dollarit (106 573 €) (Kuklinski; Briney; Hawkins; Catalano, 2012: 9). Sellest lähtudes arvutasid ka autorid välja 'keskmise noore kulu', milleks tuli \$991 dollarit (829 €), viie aasta raames (Kuklinski; Briney; Hawkins; Catalano, 2012: 9). Kuklinski analüüsi tagajärjel selgus, et delinkventsuse vähenemisega teeniti \$4,438 dollarit, noore kohta (Kuklinski; Briney; Hawkins; Catalano, 2012: 10 & 19). Tänu käesolevale kasumile, vähenesid kriminaalõigussüsteemi kulud (\$2,033 dollari võrra) ja vähenes ka kahjutasu (\$2,405 dollari võrra) (Kuklinski; Briney; Hawkins; Catalano, 2012: 10).

Kuklinski 2015. aasta uuringus osales samuti 4,407 õpilast (Kuklinski; Fagan; Hawkins; Briney; Catalano, 2015: 1). Kuklinski 2015. aasta uuring erineb 2012. aasta uuringust kahel moel. Esiteks, uuringus osalevad noored olid samad isikud, kuid 2015. aasta uuring hõlmas suuremat vahet, programmi rakendamise aastast (5. klassist) kuni uuringu tulemuste koostamise ajast (12. klassini välja) (Kuklinski; Fagan; Hawkins; Briney; Catalano, 2015: 7). Teiseks, uuringus kasutati ka uut hindamissüsteemi "WSIPP" (*Washington State Institute for Public Policy*), mis aitas hinnata: „...ennetusprogrammide majanduslikke eeliseid ja nende võrdlemist programmi investeringutega (Kuklinski; Fagan; Hawkins; Briney; Catalano, 2015: 7).“ Käesolev meetod aitas hinnata, mitme aasta tagajärel oli võimalik investeeritud kulu tagasi teenida (Kuklinski; Fagan; Hawkins; Briney; Catalano, 2015: 7). Kuklinski 2015.

aasta uuringud peegeldasid, et "Hoolivate kogukondade" ennetusmodel oli fiskaalselt tõhus mudel, eriti alaealiste ja koolinoorte hulgas (Kuklinski; Fagan; Hawkins; Briney; Catalano, 2015: 1). "Hoolivate kogukondade" koolinoorte eluaegsed tulud või hüved olid väärtusega: \$4,477dollarit (3800 €), (Kuklinski; Fagan; Hawkins; Briney; Catalano, 2015: 15). Autorid leidsid, et keskmine kaalutletud tulu noorelt oli \$3,920 dollarit (3330 €), mis tegi "Hoolivate kogukondade" programmis osalenu noore pealt tulu-kulu suhte tõhusaks ehk, igalt investeeritult dollarilt saadi tagasi \$8.22 dollarit (Kuklinski; Fagan; Hawkins; Briney; Catalano, 2015: 1). Kuklinski 2015. aasta analüüs peegeldas, et keskmine kulu noore kohta ja programmi kulu, viie ja ühe aasta raames tõusis, olles \$745 276 dollarit (623 907 €) viie aasta peale ja aastane kulu 149 055 dollarit (124 711 €) (Kuklinski; Fagan; Hawkins; Briney; Catalano, 2015: 14). Kuklinski analüüsist peegeldus, et keskmise noore kulu "Hoolivate kogukondade" programmis oli \$556 dollarit (463 €), viie aasta peale (Kuklinski; Fagan; Hawkins; Briney; Catalano, 2015: 1). WSIPP'i mudeli analüüs esitles, et keskmistes ja suurtemate probleemideta tingimustes, oleks võimaline üheksa aastaga investeeritud kulud tagasi teenida (Kuklinski; Fagan; Hawkins; Briney; Catalano, 2015: 1).

Mõjus

Delinkventsus

Käesolevas alapeatükis analüüsib autor "Hoolivate kogukondade" delinkventse käitumise määra muutust, mis hõlmab ka retsidiivsuse muutust, mis aitab selgitada, kas pärast ennetusmudeli rakendumist on delinkventse käitumise määr vähenenud või kasvanud, et määrata mudeli mõjust. Kuklinski 2015. aasta uuringus, analüüsis Kuklinski "Hoolivate kogukondade" delinkventsust, läbi vaoshoitud karskuse ja selle mõju koolinoortele (Kuklinski; Fagan; Hawkins; Briney; Catalano, 2015: 26). Vaoshoitud karskus esindas Kuklinski uuringus illegaalsest käitumisest ehk narkootilistest ainetest hoidumist, mis definitsiooni kohaselt liigitub delinkventsuse alla (Kuklinski; Fagan; Hawkins; Briney; Catalano, 2015: 26). Uuringu tulemus peegeldas, et noored (5.klassi õpilased), keda ta nimetab kui baasõpilastena (*Non-initiators at baseline*), näitasid 80,1% delinkventsuse puudumist, kuid kontrollgrupi rühma delinkventsuse määr oli 76,9% (Kuklinski; Fagan; Hawkins; Briney; Catalano, 2015: 26). Vahe oli 3,2%. Uuringu lõpus, kui jõuti 12. klassini välja, mõõdeti uue faktoriga tulemusi. Uuringu tulemusi mõõdeti vaoshoitud karskuse säilitamise määraga, kuni 12. klassini (*Sustained abstinence through Grade 12*) (Kuklinski; Fagan; Hawkins; Briney; Catalano, 2015: 26). 41,7% "Hoolivate kogukondade" programmis osalejatest suutsid säilitada karsklust ehk hoiduda delinkventsest käitumisest kuni 12. klassini, võrreldes kontrollrühmaga, kus suutsid 33,0% õpilastest säilitada karsklust ning hoiduda

delinkventsest käitumisest (Kuklinski; Fagan; Hawkins; Briney; Catalano, 2015: 26). Vahe on 8,7%. Kuklinski'i analüüsi kokkuvõtteks võib öelda, et kooliõpilased, kes osalesid CTC programmis ja suutsid karskust vaos hoida ehk ei tarbinud narkootilisi aineid, esitlesid väiksemaid delinkventse käitumise tunnuseid (Kuklinski; Fagan; Hawkins; Briney; Catalano, 2015: 26). Hawkinsi 2014. aasta analüüs peegeldas täpselt samu indikaatoreid. Võrdluse nägemiseks, palun vaadake Lisa nr. 1 ja Lisa nr. 2. Ainuke erinevus, mis eksisteeris 'delinkventsuse' kriteeriumi kasutamisel kui uurimisobjektina Hawkins'i analüüsis, oli: 12. klassi õpilaste delinkventsuse mõõtmine, viimase aasta jooksul (*Past-Year Delinquency*) (Hawkins; Oesterle; Brown; Abbott; Catalano, 2014: 14).

Hawkins'i 2009. aasta analüüsis kasutati samuti CYDS'i (*Community Youth Development Study*) andmestikke, et analüüsida delinkventse käitumise hoiakut, pärast "Hoolivate kogukondade" rakendumist (Social Development Research Group, 2009: 1). Hawkins'i analüüsi tulemuseks leiti, et õpilased, kes osalesid "Hoolivate kogukondade" programmis, vähenes delinkventsuse määr 31% (Social Development Research Group, 2009: 1). Võrreldes teiste analüüsidega on näha huvitavat kontrasti. Teiste uurimuste tulemuste vahe jäi ligikaudselt 3-9% vahele, kasutades sama andmestikku (CYDS) ja sarnast ülesehitust, kuid Hawkins'i uurimuses eksisteeris selline substantne ning drastiline erinevus.

Narkootiliste ainete tarvitamise määr

Käesolevas peatükis analüüsib autor "Hoolivate kogukondade" narkootiliste ainete tarvitamise määra, mis aitab selgitada, kas pärast ennetusmodeli rakendumist on narkootiliste ainete tarvitamise määr vähenenud või kasvanud, mis aitab hinnata mudeli mõjusust. Hawkins'i 2014. aasta uuring kasutas samuti analüüsiks CYDS'i andmestikke, et analüüsida noorte riskikäitumist pärast "Hoolivate kogukondade" rakendumist (Hawkins; Oesterle; Brown; Abbott; Catalano, 2014: 3). Hawkins'i analüüs keskendus õpilastele, viiendast kuni kaheteistkümnenda klassini (Hawkins; Oesterle; Brown; Abbott; Catalano, 2014: 4). Analüüsi tarbeks jaotas Hawkins uurimisrühmad kolmeks, küsitluste põhjal: Esiteks, õpilased, kes olid kas elu jooksul narkootikume tarbinud (5-12. klass); Teiseks, õpilased, kes olid kas viimase kuu jooksul tarbinud narkootilisi aineid (5-12. klass); Kolmandaks, õpilased, kes olid kas viimase aasta jooksul tarbinud narkootilisi aineid (12. klass) (Hawkins; Oesterle; Brown; Abbott; Catalano, 2014: 4). Antud andmetega analüüsis Hawkins, kooliõpilaste ainete tarvitamise mustreid kontrollgrupi ja "Hooliva kogukonna" õpilaste vahel (Hawkins; Oesterle; Brown; Abbott; Catalano, 2014: 4).

Hawkins'i analüüsist järeldus kolm peamist tulemust. Esiteks, õpilased, kes osalesid "Hoolivate kogukondade" programmis, suutsid paremini hoiduda ainete tarvitamisest, nii

viendas kui ka kaheteistkümnendas klassis (Hawkins; Oesterle; Brown; Abbott; Catalano, 2014: 6). Näiteks: Kui viendas klassis oli marijuaanast (*marijuana*) hoidunud 99,6% CTC kooliõpilastest ja kontrollrühmas 99,3% õpilastest, siis kaheteistkümnendas klassis oli marijuaanast hoidunud kooliõpilaste protsent 52,6% ja kontrollrühmas 48,2% (Hawkins; Oesterle; Brown; Abbott; Catalano, 2014: 12). Vahe on 0,3% ja 4,4% (Hawkins; Oesterle; Brown; Abbott; Catalano, 2014: 12). Hawkins'i analüüsist leiti, et suured erinevused esinesid 12. klassi ajal, kus kontrollrühma õpilased esitlesid substantsemat ainete tarvitamist (Hawkins; Oesterle; Brown; Abbott; Catalano, 2014: 12). Näiteks: CTC kooliõpilased, kes suutsid hoiduda igasugustest narkootikumidest (*Any drugs*) oli 24,5% ja kontrollrühmas 17,6% (Hawkins; Oesterle; Brown; Abbott; Catalano, 2014: 12). Vahe oli 6,9% (Hawkins; Oesterle; Brown; Abbott; Catalano, 2014: 12). Teiseks, CTC 12. klassi õpilased, kes tunnistasid, et tarvitasid narkootilisi aineid, ei erinenud substantseelt kontrollrühma õpilastest, ainult teatud ainete puhul (Hawkins; Oesterle; Brown; Abbott; Catalano, 2014: 13). Kolmandaks, CTC 12. klassi õpilased, kes raporteerisid narkootikumide tarvitamist viimase aasta ning viimase kuu jooksul, peegeldasid Hawkins'i analüüsist erinevaid tulemusi, kuid mitte substantseid (Hawkins; Oesterle; Brown; Abbott; Catalano, 2014: 14). Viimase kuu ja viimase aasta tarvitamise (*Past-month use & Past year*) andmed erinesid narkootikumiti (Hawkins; Oesterle; Brown; Abbott; Catalano, 2014: 14). Näiteks: CTC õpilased tarbisid vähem ahel narkootikume (*gateway drug use*), 60,7 % CTC õpilastest olid tarbinud ahel narkootikume, võrreldes kontrollrühma 65,3%-ga (Hawkins; Oesterle; Brown; Abbott; Catalano, 2014: 14). Analüüsist lähtudes võib väita, et CTC komisjonid on mõjusad mudelid, narkootikumide tarvitamise vähendamiseks.

3.2.2 "Multisüsteemne teraapia (MST)"

Tõhusus

Käesolevas peatükis analüüsib autor "Multisüsteemse teraapia" tõhusust. Fiskaalse tõhususe jaoks kasutab autor tulu-kulu analüüsi, mis aitab selgitada, kas mudelile või programmile eraldatud fiskaalsed ning rahalised kulud, on kõrgemad kui programmi tulud (Washington State Institute for Public Policy, 2017: 1). Autor analüüsib tulemust 'tulu-kulu suhtega', kui võimalik (Kuklinski; Briney; Hawkins; Catalano, 2012: 1). M. Cary 2013. aasta uuring analüüsis, kas 'Multisüsteemse teraapia' rakendus oli tasuvam, kui hetkel kasutusel olevad ennetusmeetodid, Inglismaal (Cary; Butler; Baruch; Hickey; Byford, 2013: 1). M. Cary uuringus osales 108 alaealist, vanusevahemikus 11. eluaastat kuni 17. eluaastat, kes olid

Põhja-Londoni elanikud (Cary; Butler; Baruch; Hickey; Byford, 2013: 1). Uuringutulemuste eristamiseks analüüsisid autorid tulemusi kahes grupis: 1) 'Multisüsteemse teraapia' lisandumine eelnevate ennetusmeetoditega (*MST+YOT*), kus osales 56 õpilast ja 2) eelnevate ennetusmeetodite grupp (*YOT*), kus osales 52 õpilast (Cary; Butler; Baruch; Hickey; Byford, 2013: 1). Cary 2013. aasta analüüsi tulemusena leiti, et keskmine kulu noore kohta, kes osales 'ainult' MST programmis, või programmi rakendumise ajal, oli 2 285 naela (2599 €), neljakümne kuue õpilase analüüsi järel, kes suutsid programmi lõpetada ning, kellelt oli võimalik informatsiooni talletada (Cary; Butler; Baruch; Hickey; Byford, 2013: 3). *MST+YOT* grupi rakendamise kulud olid 5 687 naela, võrreldes eelnevate ennetusmeetodite grupi õpilastega, kes maksid 4 619 naela (Cary; Butler; Baruch; Hickey; Byford, 2013: 3). Kahe meetodi vahe tuli, Cary analüüsist, 1 068 naela (Cary; Butler; Baruch; Hickey; Byford, 2013: 3). Cary analüüsist tuli välja, et õpilased, kes osalesid *MST+YOT* grupis, oli võimalik iga õpilase pealt teenida 1 222 naela, kuritegevuse või delinkventsuse vähendamise arvelt (Cary; Butler; Baruch; Hickey; Byford, 2013: 3). Kahjuks ei olnud käesolevas uuringus arvutatud ei tulu-kulu suhet ega programmi kulu.

Autor analüüsis Vermeulen'i ja tema kaasautorite (Jansen; Knorth; Buskens ja Reijnevald) 2017. aasta uuringut, mis analüüsis Hollandis rakendatud MST programmi tõhusust olemasolevate ravisüsteemide või ennetusmeetodite vastu, mis tegelevad alaealiste delinkventse käitumiste juhtumitega (Vermeulen; Jansen; Knorth; Buskens; Reijnevald, 2017: 91). Autorite peamine eesmärk oli hinnata sotsiaalsete kulutuste erinevust, mõlema programmi puhul (Vermeulen; Jansen; Knorth; Buskens; Reijnevald, 2017: 91). Vermeulen'i ja tema kaasautorite uuringus osales 116 alaealist, kes olid vanusevahemikus 12. eluaastast kuni 18. eluaastani, kes elasid Hollandis ja olid esitanud delinkventset käitumist (Vermeulen; Jansen; Knorth; Buskens; Reijnevald, 2017: 91). Uuringutulemuste eristamiseks analüüsisid autorid tulemusi kahes grupis: 1) 'Multisüsteemse teraapia' grupp, kus osales 51 alaealist uuritavat ja 2) eelnevate või hetkel kasutusel olevate ravimeetodite grupp, kus osales 65 alaealist uuritavat (Vermeulen; Jansen; Knorth; Buskens; Reijnevald, 2017: 95). Andmeid koguti küsitluste vormis, täpsemini kolm küsitlust, mida autorid kommenteerisid kui: Esiteks, koguti andmeid eelnevalt, kui programmi rakendati alaealistele (*T1*); Teiseks, koguti andmeid pärast programmi viienda kuu rakendumist alaealistele (*T2*); ja 3) Kolmandaks, koguti andmeid kuus kuud hiljem, kui MST programmi oli lõplikult rakendatud ja juhtumid lõpetatud (*T3*) (Vermeulen; Jansen; Knorth; Buskens; Reijnevald, 2017: 92).

Vermeulen'i ja tema kaasautorite uuringust selgus, et MST programmil polnud suurt ega substantset mõju alaealise heaolu parandamises, võrreldes eelnevate ennetusmeetodite grupiga

(Vermeulen; Jansen; Knorth; Buskens; Reijnevald, 2017: 92). Autorite tõhususe tulemusi esitleti kahe grupi tulemuste abil: *T2* ja *T3* (Vermeulen; Jansen; Knorth; Buskens; Reijnevald, 2017: 97). *T2* uuringu tulemustest selgus, et MST grupi keskmise ravitava alaealise kuluks tuleb 13 430 eurot, mis on väiksem kui eelnevate meetodite grupi keskmise noore kulu, milleks osutus 15 201 eurot (Vermeulen; Jansen; Knorth; Buskens; Reijnevald, 2017: 97). *T3* uuringu tulemustest selgus, et keskmise ravitava alaelise kulu tuleb 4 144 eurot, mis osutus väiksemaks kui eelnevate meetodite grupi keskmise noore kulu, milleks oli 9 674 eurot (Vermeulen; Jansen; Buskens; Reijnevald, 2017: 97). Vermeulen ja tema kaasautorid tunnistasid, et MST on fiskaalselt tõhusam mudel kui Hollandis kasutusel olevad ennetusmeetodid, kuna käesolevate autorite tulemusest peegeldus, et MST programmis osalenud noore keskmine kulu oli väiksem, ning autorite tõhususe analüüs peegeldas, et MST teenis 384 633€ tulu, käesoleva mudeli üldisel rakendamisel (Vermeulen; Jansen; Buskens; Reijnevald, 2017: 97). Vermeulen ja tema kaasautorid tunnistasid, et MST programmilt oli raske oodata sarnaseid tulemusi Euroopast, mis USA või UK näidete puhul on esinenud (Vermeulen; Jansen; Buskens; Reijnevald, 2017: 91). Autorid tõid välja kaks argumenti, miks MST mudeli rakendus on oluliselt tõhusam USA näidete puhul, kui Euroopas. Esiteks, arvasid Vermeulen ja tema kaasautorid, et USA ja Euroopa riikide standardiseeritud ravisüsteem erineb, mistõttu ei ole võimalik samastada teenusepakkuja erinevaid teenuseid samale platvormile (Vermeulen; Jansen; Buskens; Reijnevald, 2017: 91). Teiseks, arvasid autorid, et Euroopa riikide olemasolevate meetodite roll, kättesaadavus ja efektiivsus on suurem ja tõhusam kui USAs, kuna teenusepakkujaid ja teenuseid endid on võimalik rohkem talletada (Vermeulen; Jansen; Buskens; Reijnevald, 2017: 91).

Autor on valinud T.M Olsson'i 2010. aasta uuringu, kuna tegemist on ühe esmase uuringuga, mis hindas MST tõhusust Rootsis (Olsson, 2010: 562). Autor on valinud uurimuse ka seetõttu, et enamus dokumenteeritud MST tulemusi tulevad kas USA-st või UK-st. Euroopa konteksti saamine rikastab bakalaureusetöö analüüsi. Olsson kasutab mõõtmiseks kulu-tulu analüüsi (*cost-benefit analysis*), mis analüüsib, kas MST rakendamine Rootsis on olnud tõhus (Olsson, 2010: 562). T.M Olsson'i uuringus osales 156 alaealist, kellest 95 osalejat olid poisid, mis moodustas 61% uuritavatest, tüdrukutest osalejaid oli 61, mis moodustas 39% osalejatest (Olsson, 2010: 562). Olsson'i valitud alaealiste või noorte vanusevahe jäi 12. eluaastast kuni 17. eluaastani (Olsson, 2010: 562). Olsson kommenteerib ka asjaolu, et enne MST programmi rakendamist, oli analüüsitud või valitud noorte retsidiivsuse määr 67% (Olsson, 2010: 562). Tõhususe hindamiseks analüüsis Olsson MST programmi kulu aasta kohta, kahe kategoorilise eristuse abil, mis jaotuvad: 1) tööjõukuludeks (*personnel costs*) ja 2) üldkuludeks (*overhead*

costs) (Olsson, 2010: 563). Olsson'i analüüsi tulemusega selgus, et MST programmis osalenud alaealiste jaoks vajalikud tööjõukulutused, et MST programmi rakendada ühe aasta jaoks olid: 2,378,000 SEK-i (231 475 €) (Olsson, 2010: 565). Olssoni analüüsi tulemusega selgus, et MST programmis osalenud alaealiste jaoks vajalikud üldkulud, et MST programmi rakendada ühe aasta jaoks olid: 793,000 SEK-i (77,190€) (Olsson, 2010: 565). MST programmi ühe aastase rakendamise kogukuluks tuli, Olsson'i analüüsi järel: 3,171,000 SEK-i (308 665 €) (Olsson, 2010: 565). Olsson kommenteerib, et keskmine kulu noore kohta, kes osales MST programmis, kahe aasta raames oli 105 400 SEK-i (10 259€) (Olsson, 2010: 565). Olsson'i analüüsi miinusteks võib samuti pidada asjaolu, et ei eksisteeri tulu-kulu suhet ega retsidiivsuse määra hindamist, pärast mudeli rakendamist, mis raskendab käesoleva bakalaureusetöö hilisemat võrdlust (Olsson, 2010).

Autor on valinud analüüsiks Washington State Institute for Public Policy'i loodud mudeli, mis hindab erinevate tõenduspõhiste ennetusmeetodite 'tulu-kulu' analüüsi tulemusi (*Benefit-Cost Results*) (Washington State Institute for Public Policy, 2017). Autor on valinud käesoleva analüüsi, et leida vähemalt ühe mudeli tulu-kulu suhet, seoses MST ennetusmudeliga. Washington State Institute for Public Policy mudeli eesmärk on leida tõhusaid tõenduspõhiseid meetode, mis oleksid kõige adekvaatsemad ning sobivad meetodid, mida oleks võimalik Washingtoni osariigis rakendada (Washington State Institute for Public Policy, 2017). Autori ja Washington State Institute for Public Policy'i vahe peitub selles, et WSIPP teeb osariigi tasemel soovitusi, kuid käesoleva töö autor teeb soovitusi riigi tasandil ehk Eesti Vabariigile.

Käesoleva analüüsi jaoks valis autor kaks WSIPP'i poolt koostatud MST programmi analüüsi. Kaheks MST mudeliks osutusid: 1) 'MST' (*MST*) ja 2) 'MST alaealistele, kellel esinesid narkootiliste ainete tarvitamise probleemid' (*Multisystemic Therapy for juveniles with substance use disorder*) (Washington State Institute for Public Policy, 2017). WSIPP'i autorid leidsid, et 'MST' programmi tulud (noore kohta, pärast kulude maha arvestamist) oleks: \$4 824 dollarit (4090 €), mille abil leidsid autorid, et tulu-kulu suhe, Washingtoni osariigis oleks \$1.62 dollarit (Washington State Institute for Public Policy, 2017). WSIPP'i analüüsi koostajad leidsid, et MST programmi potentsiaal taastada investeeritud ressursid on 73%, millest võib järeldada, et risk on üsnagi minimaalne (Washington State Institute for Public Policy, 2017). WSIPP'i autorid leidsid, et 'MST' teise programmi puhul olid tulud (noore kohta, pärast kulude maha arvestamist): \$3 555 dollarit (3014 €), mille abil leidsid autorid, et tulu-kulu suhe, Washingtoni osariigis oleks \$1.45 dollarit (Washington State Institute for Public Policy, 2017). WSIPP'i analüüsi koostajad leidsid, et MST teise

programmi potentsiaal taastada investeeritud ressursid on 51%, millest võib järeldada, et risk on üsnagi substantne (Washington State Institute for Public Policy, 2017).

Autor on valinud S. Aos'i 2001. aasta analüüsi, kuna käesoleva uuringu eesmärk oli uurida tõenduspõhiseid ennetusmeetode, nende kulude ja tulude suhet, et vähendada illegaalset ehk delinkventset käitumist (Aos; Phipps; Barnoski; Lieb, 2001: 1). Aos ja tema kaasautorid analüüsisid üle 400 programmi, milles oli MST tõhusust ning mõju hinnatud (Aos; Phipps; Barnoski; Lieb, 2001: 5). Aos ja tema kaasautorid analüüsisid erinevaid juhtumeid, mis võtsid aset üle Põhja-Ameerika, mis olid seotud iga programmiga (Aos; Phipps; Barnoski; Lieb, 2001: 5). Aos'i analüüsist leiti, et kaalutletud tulu ühe noore pealt, kes MST programmis osaleb võib olla kuni: \$131 918 dollarit (111 845 €), mille tagajärjel leidsid autorid, et potentsiaalne tulu-kulu suhe võib olla: \$28,33 dollarit (Aos; Phipps; Barnoski; Lieb, 2001: 17). Autor valis ka Aos'i analüüsi, kuna MST UK kodulehekülg on kommenteerinud, et Aos'i 2001. aasta analüüsist võib leida tulu-kulu suhte, \$12 dollari ja \$28 dollari vahele (Multisystematic Therapy, 2018). Analüüsides Aos'i algset analüüsi, ei leidnud autor kuskilt, kus oleks olnud kommenteeritud või vihjatud võimalusele, et MST programmi mudeli rakendusel võiks tulu-kulu suhe olla \$12-28 dollari vahel, vaid oli konkreetne arv, milleks oli \$28,33 dollarit (Aos; Phipps; Barnoski; Lieb, 2001: 17).

Mõjus

Delinkventsus

Käesolevas peatükis analüüsib autor "Multisüsteemse teraapia" delinkventse käitumise määra muutust, mis hõlmab ka retsidiivsuse muutust, mis aitab selgitada, kas pärast ennetusmudeli rakendamist on delinkventse käitumise määr vähenenud või kasvanud, et määrata mudeli mõjust.

Autor on valinud S. Henggeler'i 2012. aasta analüüsi, mida rohkem võiks iseloomustada kui ülevaadena, kus S. Henggeler esitleb erinevate MST programmi uuringute tulemusi, et hinnata erinevate juhtumite abil MST programmi tõhusust ja ka mõjust (Henggeler, 2012: 181). Henggeler kommenteerib esmalt enda uuringut, mille ta koostas oma kaasautoritega 1992. aastal, kus analüüsiti alaealiste delinkventset käitumist ja retsidiivsuse määra, pärast MST programmi rakendamist (Henggeler, 2012: 187). Henggeleri 1992. aasta uuringust, mille tulemusi hinnati viiskümmend üheksa nädalat hiljem pärast mudeli rakendamist, peegeldus, et alaealised, kes osalesid MST programmis vähenes retsidiivsuse määr 43% võrra, mis on päris substantne määr (Henggeler, 2012: 187). Henggeler pakub ka kommentaare Borduin'i MST analüüsist, kust leiti, et MST programm suutis vähendada delinkventse käitumise määra 30% võrra (Henggeler, 2012: 187). Borduin'i analüüsi tulemused tulid kaksteist kuud hiljem, pärast

MST programmi rakendamist, valitud alaealistele (Henggeler, 2012: 187). Henggeler kommenteerib ka enda 1997. aasta analüüsi, kus ta uuris samuti MST programmi mõju alaealistele, kes olid näitanud delinkventset käitumist, või potentsiaalselt võisid sattuda riskigruppi (Henggeler, 2012: 187). Henggeler'i 1997. aasta analüüsi tulemustega leiti, et delinkventse käitumise määra suudeti vähendada 53% võrra, kuid ei suudetud retsidiivsuse määra vähendada (Henggeler, 2012: 187). Autor on soovinud ka lisada illustratiivse tabeli, kus S. Henggeler esitles erinevate uurimuste tulemusi retsidiivsuse määra alandamises (Joonis nr. 6) (Henggeler, 2012: 187). Henggeleri tabelist võib leida ka huvitava asjaolu, et uuringud, mis olid koostatud Euroopa riikides, Sundelli 2008. aasta analüüs, mis uuris MST programmi mõju Rootsis, ja Ogden'i & Halliday-Boykins'i 2004. aasta analüüs, mis uuris MST programmi mõju Norras, ei näitanud retsidiivsuse vähenemist või polnud uuritud (Henggeler, 2012: 189 & 190). Ogden'i ja Halliday-Boykins'i analüüsist leidis, et retsidiivsuse määra ei mõõdetud, kuid leiti, et alaealised, kes osalesid MST programmis näitasid positiivseid tulemusi, just perekonna suhete parandamises ehk kodust väljaheitmise protsent langes, kuni 78% võrra, mis on substantne tulemus, kuid mitte käesoleva uurimuse jaoks oluline (Henggeler, 2012: 189).

Autori arvates peegeldab Henggeler'i analüüs või tulemuste ülevaade arusaama, et MST programmi rakendus pole Euroopas tõhus ega mõjus, mida esitlesid ka Vermeulen'i ja Olsson'i uuringud, kus Euroopa näited ei suutnud kas retsidiivsuse määra leida, või ei suudetud MST programmiga retsidiivsuse määra ühiskondades vähendada (Henggeler, 2012: 187). **Joonis nr. 6:** Henggeler (2012): „MST mõju retsidiivsusele ja kodust väljaheitmistele“, Psychological Intervention, lk.187

Study	Reduction in recidivism	Reduction in Placement
Bourdin et al.(1990)	72%	not assessed
Henggeler et al.(1992)	43%	64%
Bourdin et al.(1995)	63%	57%
Henggeler et al.(1997)	26%	53%
Henggeler, Pickrel et al.(1999)	19%	50%
Henggeler, Rowland et al.(1999)	not assessed	49%
Ogden & Halliday-Boykins (2004)	no JJ system	78%
Rowland et al.(2005)	34%	68%
Timmons-Mitchell et al.(2006)	37%	not assessed
Stamburgh et.al(2007)	not assessed	54%
Ellis; Naar-King et al.(2008)	not appropriate	47%
Sundell et.al (2008)	0%	0%
Letourneau et al.(2009)	not assessed	59%
Borduin et al.(2009)	50%	80%
Glisson et al.(2010)	not assessed	53%
Butler et al.(2011)	41%	41%

Narkootikumide tarvitamise määr

Henggeler'i ja tema kaasautorite 1999. aasta uuring, uuris alaealiste õigusrikkujate kohta, kes olid esitanud narkootikumidest tingitud sõltuvust või hälvet (*substance abuse disorder*) (Henggeler, 2012: 188). Henggeler ja tema kaasautorid leidsid, et MST programm oli palju tõhusam ja mõjusam kui eelnevad ravimismeetodid, kuna MST programm suutis vähendada nii alaealiste narkootiliste ainete tarvitamise määra (*youth substance use*) ja kodust väljaheitmist (*out-of-home placement*), 50% võrra, pärast üheteist kuu järgset kontrolli (Henggeler, 2012: 188).

3.3. Poliitikasoovitused

Järgnevas peatükis esitleb autor oma poliitikasoovitused ja peamised leitud tulemused, seoses valitud mudelitega. Tulemused tulid kirjeldavast statistikast, erinevate autorite uuringutest. Järgnev peatükk esitab Patton; Sawicki ja Clark'i poliitikaanalüüsi viiendat osa, mille funktsiooniks on: 'Poliitikaalternatiivide võrdlemine ja eristamine', mis aitab võrrelda poliitikaalternatiivide mõju, tulemusi ja tagajärgi (Patton; Sawicki; Clark, 2013: 52). Käesoleva peatüki eesmärk on vaadata, hinnata ja analüüsida ennetusmudeleid, autori poolt valitud hindamiskriteeriumite järgi. Autori eesmärk on hinnata valitud ennetusmudelite mõjusust ning tõhusust, ja teha lõplik ning formaalne poliitikasoovitus. Autor on koostanud 'Options Matrix'i' (OMT) mudeli (Enz; Thompson, 2013: 4). OMT on arvutuspõhine meetod (*spreadsheet based*), mis aitab hinnata erinevate poliitikaalternatiivide, mudelite või komponentide kvaliteeti, läbi autori poolt valitud hindamiskriteeriumite (Enz; Thompson, 2013: 4). Tulemusi hinnati autori poolt valitud hindamiskriteeriumite abil, milleks olid: 1) Tõhusus; 2) Mõjusust; 3) Delinkventsus (k.a retsidiivsus) ja 4) Narkootikumide tarvitamise määr.

Tabel nr. 1- Options matrix- CTC ja MST ennetusmudelite tulemused (Aos; Phipps; Barnoski; Lieb, 2001 & Hawkins; Oesterle; Brown; Abbott; Catalano, 2014 & Henggeler, 2012 & Kuklinski; Briney; Hawkins; Catalano, 2012 & Kuklinski; Fagan; Hawkins; Briney; Catalano, 2015 & Social Development Research Group, 2009 & Washington State Institute for Public Policy, 2017)

Options matrix	Mudeli kirjeldus ja eesmärk	Tõhusus	Mõjus	Delinkventsus (k.a retsidiivsus)	Narkootiliste ainete tarvitamise määr
CTC ehk Hoolivad kogukonnad	Kogukonnapõhine ennetusmeetod, eesmärgiks ennetada alaealiste ja noorte delinkventset riskikäitumist	Marginaalne Tulu-kulu suhe: 1: \$5.30-8.22	Marginaalne eesmärkide täitmine	Marginaalne Määr: (3,2% - 8,7%)	Marginaalne Määr: (0,3% - 6,9%)
MST ehk Multisüsteemne teraapia	Intensiivne perekonnapõhine ennetusmeetod, eesmärgiks ennetada alaealiste riskikäitumist ja parandada alaealiste suhteid perekonna liikmetega	Substantne Tulu-kulu suhe: 1: \$1.45-28.33	Substantne eesmärkide täitmine	Substantne Määr: (0% - 53%)	Substantne Määr: (0% - 50%)

Mõjus

Käesoleva analüüsi tulemustest selgus, et MST programmi mõjus on substantstselt suurem. MST delinkventsuse (k.a retsidiivsuse) määr ulatus 0%-st kuni 53%-ni, võrreldes CTC programmi delinkventsuse määrast, mis küündis 3,2%-st kuni 8,7%-ni, uuringute analüüsist. Käesoleva analüüsi tulemustest selgus, et MST programmi narkootiliste ainete tarvitamise määr vähenes MST prorammi puhul substantsemalt, küündides 0%-st kuni 50%-ni. Võrreldes MST ennetusmodelite tulemustega, olid CTC programmi tulemused marginaalsemad, vahemikus 0,3% kuni 6,9%. CTC programmi tulemused tulid süstemaatilisemalt ja ilusti dokumenteeritud analüüsides, kuid CTC ennetusmodelite analüüsi koostamisel peitus asjaolu, et nii Kuklinski kui ka Hawkins kasutasid sama algallikat, kuid uuringufookused erinesid. Võrdluse nägemiseks, palun vaadake Lisa nr. 1 ja Lisa nr. 2. MST programmi analüüsimisel eksisteeris samuti kitsendusi ja materjalide puudust, et üldistada analüüsitud tulemusi.

Tõhusus

Käesoleva analüüsi tulemustest selgus, et MST programmi tõhusus on substantsem, kui CTC programmide puhul. Käesoleva uurimuse jaoks kõige olulisem indikaator: tulu-kulu suhe, millega on võimalik hinnata ennetusmodeli tõhusust peegeldas, et MST programmi tulu-kulu suhe näitab substantsemat tõhusust. Tulu-kulu suhe piirdub vahemikku \$1:1.45–28.33 dollarit. Tulemused olid selgelt MST programmi kasuks, kuid üldiselt oli MST programmidel rohkem

miinuseid, kui CTC programmil. MST programmi keskmine kulu aastast oli suurem, võrreldes CTC programmiga, kus aastane kulu jäi 105 000 – 130 000 euro vahemikku. MST programmi puhul leiti analüüsist, et keskmine kulu programmi rakendamiseks algas 310 000 eurost, kuid jäi ka hüpoteetiliselt sinna vahemikku. Keskmine kulu noore kohta oli suurem, mis oli 2500 – 13 500 euro vahemikus, võrreldes CTC programmiga, kus keskmine kulu noore kohta jäi 450 – 850 euro vahele. Keskmine kaalutletud tulu noore pealt, mis jaotub maksumaksjate ja üldsuse vahel oli CTC programmi puhul substantsem, jäädes 3700 – 4000 euro vahemikku, võrreldes MST-ga, kus keskmine kaalutletud tulu jäi 1350 – 4100 euro vahele. MST programmi puhul tuli välja ka asjaolu, et investeringu risk ja investeringu potentsiaalne tagastus on suurema kahtluse all, kui CTC programmi puhul. Eksisteerivad konfliktid olukorrad, mis raskendavad autoril teha konkreetset valikut, kumba ennetusmeetodi soovitada.

Formaalne ja lõplik poliitikasoovitus

Käesolevas alapeatükis esitleb autor oma formaalse ning lõpliku poliitikasoovituse Eesti Vabariigile, et panustada alternatiivsete ennetusmodelite ja uue süsteemi paremini rakendamise diskussiooni. Käesoleva analüüsi tulemusena leidis autor, et mõlemal valitud mudelitel eksisteerivad tugevused ning nõrkused. MST programm näitas, et tegemist on mõjusama mudeliga, et vähendada alaealiste õigusrikkujate delinkventset käitumist ja narkootikumide tarvitamist. MST ennetusmeetod oli ka fiskaalselt tõhusam, autori poolt valitud hindamiskriteeriumite põhjal, kuid CTC programm samas näitas üleüldiselt paremaid tulemusi tõhususe indikaatorite raames, kus oli parem: keskmine kulu aastast, programmi kohta; keskmine kulu noore kohta oli väiksem; keskmine kaalutletud tulu noore kohta oli kõrgem, ning analüüsi tulemusena leiti ka asjaolu, et CTC programmi puhul on tõestatud, et investeringu risk on madalam. Probleem peitub selles, et enamus uuringuid, mida autor analüüsis, olid koostatud USA ja UK näidete puhul, mis tekitab küsimuse, kas üldse oleks võimalik käesolevaid mudeleid Eesti konteksti ja Eesti haldussüsteemi rakendada. Vermeluen'i ja Olsson'i uuringud, mis hindasid MST mõju Hollandis ja Rootsis illustreerisid, et MST programmi rakendus polnud Euroopas mõjus. Vermeulen'i ja tema kaasautorid kommenteerisid, et erinevus peitub kahes asjaolus, milleks olid autorite arvates, et: 1) USA ja Euroopa riikide standardiseeritud ravisüsteem erineb, mistõttu ei ole võimalik samastada teenusepakkuja erinevaid teenuseid samale platvormile (Vermeulen; Jansen; Buskens; Reijnevald, 2017: 91). 2) Autorid arvasid, et Euroopa riikide olemasolevate meetodite roll, kättesaadavus ja efektiivsus on suurem ja tõhusam kui USAs, kuna teenusepakkujaid ja teenuseid endid leidub rohkem (Vermeulen; Jansen; Buskens; Reijnevald, 2017: 91). Olsson'i

ja Vermeulen'i tulemustest leidis autor, et MST programm on Euroopas fiskaalselt tõhus, kuid tegemist pole mõjusa mudeliga, kuna ei suudetud saavutada lahendusi probleemsetele eesmärkidele.

Autoril eksisteerib raske seis, kuna mõlemal ennetusmudelil eksisteerivad kitsendused ja väärtused. CTC programmi puhul ei eksisteerinud Euroopa kontekstis uuringuid, kuid Euroopa Narkootikumide ja Narkomaania Seirekeskus (EMCDDA) on avaldanud täiendavaid kommentaare, CTC programmi võimalikust ja potentsiaalsest rakendusest, Euroopa riikides (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiciton, 2017: 9). EMCDDA uurijad või analüüsi autorid on väljendanud, et CTC programmi struktuursed strateegiad ja rakendusmeetodid esitlevad potentsiaali, CTC programmi rakenduseks Euroopa ja Euroopa riikide kogukondades (European Monitoring Centre for Drug and Drug Addiction, 2017: 9). EMCDDA uuring jõudis samale järeldusele, mida käesoleva bakalaureusetöö autor nentis, et USA's on näitanud CTC programm tõhusust ning mõjusust, kuid ei eksisteeri piisavalt dokumenteeritud ja hinnatud analüüse, mis aitaksid selgust luua, kas CTC programmi oleks võimalik rakendada Euroopas ja Euroopa riikides (European Monitoring Centre for Drug and Drug Addiction, 2017: 9). EMCDDA analüüsist selgus, et vaja oleks süstemaatiliselt rakendatud uuringut Euroopas, mis hindaks CTC mõju ja tõhusust, Euroopa kontekstis (European Monitoring Centre for Drug and Drug Addiction, 2017: 9). Kulutused või toetused, mis läksid 'alaealiste komisjonide' rakenduseks ning ülalpidamiseks, oleks võimalik üle kanda CTC programmi katsetuseks või üheks mõjutusvahendi võimaluseks, kuna CTC programmi kulu mahub alaealiste komisjonide rahastuse vahemikku. Kokkuvõttes tunnistab autor, et eksisteerib konfliktne tulemus. Hindamiskriteeriumeid arvestades, peab autor tunnistama MST substantsemat kvaliteeti, kuid kuna MST programmi mõju esitles Euroopas marginaalset mõjusust, ning uurimuse eesmärk oli leida alternatiivseid meetode, millega vähendada alaealiste delinkventset käitumist, soovitab autor Eesti Vabariigile CTC ennetusmeetodit, kuna tegemist on potentsiaalikama mudeliga, kahest analüüsitud mudelist, mis võiks Euroopa ja Eesti kontekstis pakkuda sobivamat ja võimalikku integreeritust.

Kokkuvõte

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk oli uurida autori poolt valitud ennetusmudeleid ja mudelite komponente, mis aitaksid ennetada/vähendada Eesti alaealiste õigusrikkujate delinkventset käitumist. Käesoleva punkti jaoks valis autor kaks narkopoliitika ennetusmudelit, milleks olid 'CTC' ehk 'Hoolivad Kogukonnad', ja 'Multisüsteemne teraapia'

ehk 'MST', mida on rakendatud erinevatel tasanditel ja riikides. Töö eesmärk oli analüüsida valitud mudeleid ja rakendatud strateegiaid, et selgitada iga mudeli positiivseid ning negatiivseid tulemusi. Töö eesmärk oli leida ka alternatiivseid mudeleid, strateegiaid, mehhanisme või komponente, mis aitaksid leevendada Eesti alaealiste õigusrikkujate delinkventset käitumist. Töö üheks olulisemaks eesmärgiks oli teha konkreetne ja formaliseeritud poliitikasoovitus Eesti Vabariigile, et panustada diskussiooni ja pakkuda lisainformatsiooni alternatiivsetest ennetusmeetoditest, mida võiks Eesti narkopoliitika rakendada, et vähendada alaealiste õigusrikkujate delinkventset käitumist.

Autori poolne püstitatud uurimisküsimus kõlas järgnevalt: Milline on kõige parem tõenduspõhine ennetusmodel, mis aitaks vähendada alaealiste õigusrikkujate delinkventset käitumist Eestis? Uurimisküsimusele vastuse saamiseks kasutas autor Patton'i; Sawicki ja Clark'i metodoloogilist lähenemist, nimega: "Basic Policy Analysis" (Patton; Sawicki; Clark, 2013). Patton'i; Sawicki ja Clark'i arvates on poliitikaanalüüs uurimismeetod, mille eesmärk on analüüsida ning valida parim alternatiiv või poliitikamudel, konkreetse avaliku probleemi puhul (Patton; Sawicki; Clark, 2013: 22). Autori valitud Patton'i; Sawicki ja Clark'i mudel koosneb kuuest osast (Patton; Sawicki; Clark, 2013: 47-53): 1) Probleemi defineerimine või piiritlemine (*Problem definition*); 2) Hindamiskriteeriumite valik (*Establish Evaluation Criteria*); 3) Poliitikaalternatiivide identifitseerimine (*Identify Alternative Policies*); 4) Poliitikaalternatiivide hindamine (*Evaluate Alternative Policies*); 5) Poliitikaalternatiivide võrdlemine ja eristamine (*Display and Distinguish Among Alternative Policies*) ja 6) Rakendatud poliitikaalternatiivi tulemuste hindamine (*Monitor and Evaluate the Implemented Policy*). Autor valis analüüsi koostamiseks neli hindamiskriteeriumit, mis aitasid analüüsida valitud ennetusmodelite kvaliteeti ning tulemusi. Hindamiskriteeriumiteks olid: 1) Tõhusus; 2) Mõjususe; 3) Delinkventsus (k.a retsidiivsuse) ja 4) Narkootiliste ainete tarvitamise määr. Valitud hindamiskriteeriumitega hindas autor CTC ja MST ennetusmodelite tõhusust, mõjusust ja potentsiaali, et esitada argumenteeritud poliitikasoovitus.

Autor koostas 'Options Matrix'i' (OMT) mudeli (Enz; Thompson, 2013: 4). OMT on arvutuspõhine meetod (*spreadsheet based*), mis aitab hinnata erinevate poliitikaalternatiivide, mudelite või komponentide kvaliteeti, läbi autori poolt valitud hindamiskriteeriumite (Enz; Thompson, 2013: 4). Esialgselt kommenteerib autor ennetusmodelite 'mõjususe' tulemusi. Käsitletud uuringutest esines, et MST programmi mõjususe oli substantstselt suurem. MST ennetusmudeli mõju delinkventsuse (k.a retsidiivsuse) määrale ulatus 0%-st kuni 53%-ni, võrreldes CTC programmi delinkventsuse määra, mis vähenes 3,2%-st kuni 8,7%-ni. Kuid autor nendib, et käesolevad MST ja CTC programmi tulemused tulid USA uuringutest.

Mõjususe tulemused kaldusid MST kasuks, kuid sellegipoolest, valiks autor CTC programmi, et vähendada alaealiste delinkventsust ja narkootikumide tarvitamise määra, kuna tegemist on realistlikuma ennetusmudeliga, mida rakendada Eesti haldussüsteemi, kuna tegemist on mudeliga, mida oleks fiskaalselt võimalik rakendada Eestis, kui võrrelda CTC ennetusmudeli ja 'alaealiste komisjonide' kulusid.

Käesoleva analüüsi tulemustest selgus, et MST programmi tõhusus oli suurem kui CTC ennetusmudelil, kuid MST programmidel eksisteeris rohkem miinuseid, kui CTC programmil. MST programmi keskmine kulu aastas oli suurem, võrreldes CTC programmiga, kus aastane kulu jäi 105 000 – 130 000 euro vahemikku. Keskmine kulu noore kohta oli suurem, mis jäi 2500 - 13 500 euro vahemikku, võrreldes CTC programmiga, kus keskmine kulu noore peale jäi 450 – 850 euro vahele. Keskmine kaalutletud tulu noore pealt, mis jaotus maksumaksjate ja üldsuse vahel oli CTC programmi puhul substantsem, jäädes 3700 – 4000 euro vahemikku, võrreldes MST-ga, kus keskmine kaalutletud tulu jäi 1350 – 4100 euro vahele. MST programmi puhul tuli välja ka asjaolu, et investearingurisk ja investearingurisk potentsiaalne tagastus on suurema kahtluse all, kui CTC programmi puhul. Autori analüüsi jaoks oli kõige olulisemaks hindamiskriteeriumiks: tulu-kulu suhe. MST programmi tulu-kulu suhe näitas substantsemat tõhusust. MST tulu-kulu suhe piirdus vahemikku \$1: 1.45 – 28.33 dollarit. Tõesti, MST programmi tulu-kulu suhe oli substantsem kui CTC programmide puhul, kuid mõlema, nii MST ja CTC programmide tulemused tulid enamasti Ameerika Ühendriikide näidete puhul, mida on tõenäoliselt raskem suhestada ning sisestada Eesti konteksti, kuid CTC programmide puhul on leitud potentsiaali. EMCDDA uurijad või analüüsi autorid on väljendanud, et CTC programmi struktuursed strateegiad või rakendusmeetodid esitlevad potentsiaalikauid võimalusi ja kriteeriume, CTC ennetusmudeli rakenduseks Euroopas ja Euroopa riikide kogukondades (European Monitoring Centre for Drug and Drug Addiction, 2017: 9). MST puhul Euroopas, saadi fiskaalsed, kuid mitte sotsiaalseid hüvesid.

Kokkuvõttes tahaks autor soovitada Eesti Vabariigile CTC ennetusmeetodit, kuna tegemist on potentsiaalikauma mudeliga, kahest analüüsitud mudelist, Euroopa kontekstis ning, mis reaalselt mahuks Eesti riigieelarvesse, kui arvestada 'alaealiste komisjonide' kulusid. Eesti kontekst on väga oluline käesolevas uuringus, kuna Ameerika Ühendriikide mastaapseid mudeleid ei ole võimalik fiskaalselt, struktuurselt ega halduslikult Eestis rakendada. Autor langetas selle otsuse, kuna MST programmi on eelnevalt rakendatud Euroopas, kuid pole mõjususe kriteeriumi arvelt tulemusi esitlenud, mis annab CTC'le eelise.

Kasutatud kirjandus:

1. Ahven, A; Salla, J; Vahtrus, S (2010): „Retsidiivsus Eestis“, Justiitsministeerium, Dada AD, AD REM Tõlkebüroo OÜ, Tallinn, pp: 3-217
2. Aos, S; Phipps, P; Barnoski, R; Lieb, R (2001): „The Comparative Costs and Benefits of Programs to Reduce Crime“, Version 4.0, Washington State Institute for Public Policy, pp: 1-174
3. Blueprints for Healthy Youth Development (2018): „COMMUNITIES THAT CARE“, University of Colorado Boulder, Institute of Behavioral Science, Center for the Study and Prevention of Violence, CO, URL: <http://www.blueprintsprograms.com/factsheet/communities-that-care>, kasutatud 10.05.2018
4. Blueprints for Healthy Youth Development (2018): „MULTISYSTEMIC THERAPY (MST)“, University of Colorado Boulder, Institute of Behavioral Science, Center for the Study and Prevention of Violence, CO, URL: <http://www.blueprintsprograms.com/factsheet/multisystemic-therapy-mst>, kasutatud: 10.05.2018
5. Cary, M; Butler, S; Baruch, G; Hickey, N; Byford, S (2013): „Economic Evaluation of Multisystemic Therapy for Young People at Risk for Continuing Criminal Activity in the UK“, OPEN ACCESS, PLOS ONE, King's College, London, United Kingdom, University College of London, London, United Kingdom, Brandon Centre, London, United Kingdom, Imperial College, London, United Kingdom, Vol. 8, No. 4, pp: 1-6
6. Dunn, W.N (2015): „Public Policy Analysis- Fifth Edition“, ResearchGate, University of Pittsburgh, Graduate School of Public and International Affairs, PEARSON, pp: 5-20
7. Edovald, T (2005): „ÜLEVADE ALAEALISTE KURITEGEVUSE VÄHENDAMISE STRATEEGIADEST JA PROGRAMMIDEST MAAILMAS“, Kriminaalpoliitika uuringud, Justiitsministeerium, Tallinn, pp: 1-85, http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/ulevaa_de_alaealiste_kuritegevuse_vahendamise_strateegiatest_ja_programmidest_maailmas_t_edovald_2005.pdf, kasutatud 14.04.2018
8. Enz, C.A & Thompson, G (2013): „The Options Matrix Tool (OMT): A Strategic Decision-making Tool to Evaluate Decision Alternatives“, Cornell University School of Hotel Administration, Vol. 4, No. 1, pp: 4-11

9. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (2017): „Communities That Care (CTC): a comprehensive prevention approach for communities“, EMCDDA Papers, Publications Office of the European Union, Luxembourg, pp: 1-28, URL: http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/3934/TI_PUBPDF_TDAU17001ENN_PDFWEB_20170224164629.pdf , kasutatud 14.05.2018
10. Haridus- ja Teadusministeerium (2009): „Alaerialiste komisjonide tegevuse ülevaade 2008. aasta statistika põhjal“, Tartu, pp: 5-52
11. Haridus- ja Teadusministeerium (2010): „Alaerialiste komisjonid Eestis 2010.a.- Statistiline ülevaade EHIS-e 2010.a. andmete põhjal“, ENTK, pp: 2-43
12. Hawkins J. D; Oesterle, S; Brown, E.C; Abbott, R.D & Catalano, R.F (2014): „Youth Problem Behaviors Eight Years after Implementing the Communities That Care Prevention System in a Community-Randomized Trial“, National Institute of Health (NIH) Public Access, JAMA Pediatr, Vol. 168, No. 2, pp: 122-129 or 1-14
13. Henggeler, S.W (2012): „Multisystemic Therapy: Clinical Foundations and Research Outcomes“, Psychosocial Intervention, Vol. 21, No. 2, Medical University of South Carolina, USA, pp: 181-193
14. Justiitsministeerium (2016): „KURITEGEVUS EESTIS 2016“, Kriminaalpoliitika uuringud, Vol. 23, pp: 4-146, Tallinn
15. Justiitsministeerium (2017): „KURITEGEVUS EESTIS 2017“, Kriminaalpoliitika uuringud, Dada AD, Tallinn, pp: 6-156, http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/kuritegevuseestis_2017_veebi01.pdf , kasutatud 10.05.2018
16. Justiitsministeerium (2017): „Justiitsministeerium reformib alaerialiste õigusrikkujate kohtlemist“, Uudised, URL: <https://www.just.ee/et/uudised/justiitsministeerium-reformib-alaerialiste-oigusrikkujate-kohtlemist> , kasutatud: 10.05.2018
17. Kriminaalpoliitika.ee (2015): „Mitmedimensiooniline pereteraapia MDFT- Infokiri nr 1 veebruar 2015“, Multidimensional Family Therapy, pp: 1-3, URL: <http://www.kriminaalpoliitika.ee/et/mdftinfokiri1pdf> , kasutatud 08.05.2018
18. Kuklinski, M.R; Briney, J.S; Hawkins, J.D & Catalano, R.F (2012): „Cost-Benefit Analysis of *Communities That Care* Outcomes at Eighth Grade“, NIH Public Access, Vol. 13, No. 2, pp: 1-19
19. Kuklinski, M.R; Fagan, A.A; Hawkins, J.D; Briney, J.S and Catalano, R.F (2015) „Benefit-Cost Analysis of a Randomized Evaluation of Communities That Care: Monetizing Intervention Effects on the Initiation of Delinquency and Substance Use

- Through Grade 12“, HHS Public Access, *J Exp Criminol*, Social Development Reserach Group, School of Social Work, University of Washington & University of Florida, Department of Criminology, Sociology, and Law, Vol. 11, No. 2, pp: 165-192 or 1-29
20. Kumari, T (2013): „ISO 9001 kvaliteedijuhtimissüsteem ja efektiivsus“, Intact OÜ, Tallinn, pp: 1-39, URL: http://www.intact.ee/userfiles/file/Ettekanne%2001_10_2013.pdf, kasutatud 12.05.2018
 21. Meringo, C.M (2015): „Narkovastane kriminaalpoliitika alaealiste puhul Eestis“, Magistritöö, Tartu Ülikool, Õigusteaduskond, Avaliku õiguse instituut, pp: 4-100
 22. Multidimensional Family Therapy (2018): „MDFT Program“, URL: <http://www.mdft.org/MDFT-Program> , kasutatud 08.05.2018
 23. Multisystemic Therapy UK (MST) (2018): „Multisystemic Therapy“, URL: <http://www.mstuk.org/about/about-2> , kasutatud 13.04.2018
 24. Multisystemic Therapy UK (2018): „Cost-effectiveness“, URL: <http://www.mstuk.org/mst-outcomes/cost-effectiveness> , kasutatud 14.05.2018
 25. NIH (National Institute on Drug Abuse) (2014): „Principles of Adolescent Substance Use Disorder Treatment: A Reasearch-Based Guide“, NIDA, pp: 1-35, URL: https://d14rmgtrwzf5a.cloudfront.net/sites/default/files/podata_1_17_14.pdf , kasutatud 13.04.2018
 26. Olsson, T.M (2010): „MST With Conduct Disordered Youth in Sweden: Costs and Benefits After 2 Years“, Research on Social Work Practice, SAGE Publications, Vol. 20, No.6, pp: 561-571
 27. Patton, C.V, D.S Sawicki, and J.J Clark (2013): „*Basic methods of policy analysis and planning*“, (3rd edition). Boston etc.: Pearson, Ch. 2, pp. 21-65.
 28. Riigi Teataja (2015): „Alaealiste mõjutusvahendite seadus“, Haldusõigus, Karistusõigus, Kohtumenetlusõigus, Riigikogu, URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/130122015075> , kasutatud 08.05.2018
 29. Silvestri, A (2016): „Gateways from Crime to Health: The Portugese Drug Commissions“, Winston Churchill Memorial Trust; Prison Reform Trust, SICAD, pp: 1-58
 30. Social Development Research Group (SDRG) (2009): „A Test of Communities That Care: Community Coalitions Can Prevent Youth Substance Use and Delinquency“, Research Brief, No. 3, pp: 1-2, URL:

- http://www.sdr.org/pubs/ResearchBrief_Oct2009.pdf , kasutatud 09.05.2018
31. Sotsiaalministeerium (2018): „Abivajav laps“, URL: <https://www.sm.ee/et/abivajavlaps> , kasutatud 18.05.2018
32. Tamm, K; Salla, K.A (2016): „Laste toime pandud süütegude reageerimise analüüs“, Kriminaalpoliitika analüüs, Justiitsministeerium, No.5, pp: 1-45, URL: http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/tamm_k_salla_k-a_2016._laste_toime_pandud_suutegudele_reageerimise_analuus.pdf , kasutatud 09.05.2018
33. Tervise Arengu Instituut (2017): „Narkomaania olukord Eestis“, Narkomaania, Flaier, pp: 1-2, URL: https://intra.tai.ee//images/prints/documents/150407878967_Narkomaania%20olukord.pdf , kasutatud 13.04.2018
34. University of Washington (2018): „Communities that care plus- How It Works“, The Center for Communities that Care, URL: <https://www.communitiesthatcare.net/how-ctc-works/> , kasutatud 13.04.2018
35. Vabariigi Valitsus (2014): „Noortevaldkona arengukava 2014-2020 rakendusplaani 2014-2017 detailne täitmine ja rahastamine 2014. aastal“, pp: 1-11
36. Vermeulen, K.M; Jansen, D.E.M.C; Knorth; E.J; Buskens, E; Reijneveld, S.A (2017): „Cost-effectiveness of multisystemic therapy versus usual treatment for young people with antisocial problems“, Criminal Behaviour and Mental Health, Vol. 27, pp: 89-102, Wiley Online Library
37. Washington State Institute for Public Policy (2017): „Benefit-Cost Results- Benefit-cost methods last updated December 2017“, URL: <http://www.wsipp.wa.gov/BenefitCost> , kasutatud 13.05.2018
38. Washington State Institute for Public Policy (2017): „Communities That Care- Public Health & Prevention: Community-based“, Benefit-Cost Results, pp: 1-4, URL: <http://www.wsipp.wa.gov/BenefitCost/ProgramPdf/115/Communities-That-Care> , kasutatud 17.04.2018
39. World Health Organization (WHO) (2018): „Substance abuse“, URL: http://www.who.int/topics/substance_abuse/en/ , kasutatud 22.04.2018

Lisad

Lisa nr. 1

Hawkins; Oesterle; Brown; Abbott; Catalano (2014): „Vaoshoitud karskus narkootiliste ainete tarvitamisest ja delinkventsusest hoidumine kuni 12.klassi kevadeni, algtaseme mitteintegreerijatest CTC ja kontrollkogukondade vahel“, lk.12

		Non-Initiators at Baseline (Grade 5)		Cumulative Abstinence by Grade 12			
		CTC	Control	CTC	Control	ARR	(95% CI)
Any drugs		72,00%	70,60%	24,50%	17,60%	1.32%	(1.06; 1.63)
Gateway drugs		76,80%	73,90%	29,40%	21,00%	1.31%	(1.06; 1.63)
Alcohol		79,70%	76,70%	32,20%	23,30%	1.31%	(1.09; 1.58)
Cigarettes		92,60%	90,50%	49,90%	42,80%	1.13%	(1.01; 1.27)
Marijuana		99,60%	99,30%	52,60%	48,20%	1.07%	(0.96; 1.19)
Binge drinking		99,00%	98,70%	50,40%	43,90%	1.11%	(0.97; 1.28)
Delinquency		80,10%	76,90%	41,70%	33,00%	1.18%	(1.03; 1.36)

Lisa nr. 2

Kuklinski; Fagan; Hawkins; Briney; Catalano (2015): „CTC mõju vaoshoitud delinkventsusele, alkoholi tarvitamisele ja sigarettide suitsetamisele läbi 12.klassi, algtaseme mitteintegreerijatest“, lk.26

		Non-Initiators at Baseline (Grade 5)		Sustained Abstinence through Grade 12	
		CTC	Control	CTC	Control
Outcome					
Delinquency		80,10%	76,90%	41,70%	33,00%
Alcohol use		79,70%	76,70%	32,20%	23,30%
Cigarette smoking		92,60%	90,50%	49,90%	42,80%

„Evidence-based prevention models – a possible solution against delinquent behavior of juvenile offenders in Estonia?“

Heiko Zoober

Summary

The aim of this bachelors thesis was to study the evidence-based prevention models and model components that the author has chosen, to help prevent or reduce the delinquent behavior of juvenile offenders in Estonia. The author chose two evidence-based prevention models to conduct the analysis. The models that were chosen, were named: 'CTC' or 'Communities that Care', and 'MST' or 'Multisystemic Therapy'. The author chose these evidence-based prevention models because they have been implemented at various public policy levels and countries. The aim of this bachelors thesis was also to analyze the selected models and implemented strategies, in order to explain their strengths and weaknesses. The aim of this bachelors thesis was also to find alternative methods, models, strategies, mechanisms or components that would help to prevent or reduce delinquent behavior of juvenile offenders in Estonia. One of the most important goals or aims of this bachelors thesis was to present a formal and analyzed political analysis, to make alternative suggestions to the Republic of Estonia, regarding the delinquent behavior of juvenile offenders.

The author's main research question was: What is the best evidence-based prevention model that would help to reduce the delinquent behavior of juvenile offenders in Estonia? In order to conduct this analysis, the author used Patton; Sawicki and Clark's methodological approach, named the: "Basic Policy Analysis" (Patton; Sawicki; Clark, 2013). Patton; Sawicki and Clark have referred to the method of 'policy analysis' as a research method aimed at analyzing and selecting the best alternative or policy model for a particular societal or public problem (Patton; Sawicki; Clark, 2013: 22). In order to conduct this analysis, the author selected four evaluation criterias, to analyze the quality and results of the selected evidence-based prevention models. The evaluation criteria were, named: 1) Efficiency (*tõhusus*); 2) Effectiveness (*mõjus*); 3) Delinquency (including recidivism) (*Delinkventsus, k.a retsidiivsus*); and 4) Drug consumption or use (*narkootiliste ainete tarvitamise määr*). With the selected evaluation criteria, the author evaluated the efficiency and effectiveness of both prevention models.

To illustrate the outcomes of the authors analysis, the author created a 'Options Matrix', in order to compare the results of the two evidence-based prevention models. Regarding the effectiveness outcomes, the results of the analysis revealed that the effectiveness of the MST program or model is substantially higher. The effect of the MST model on delinquency (including recidivism) ranged from 0% to 53%, compared to the CTC program's results, which ranged from 3,2% to 8,7%. However, the author states that the current results of the MST program or CTC model came from the US studies or analysis. Compared to the MST program's situation, the CTC program's or models materials were more adequately described and the author could make a more academically correct formal decision or analysis, because it came from one author and their analysis conducted the same subjects. True, the results of the impact favored the MST program, but nonetheless, the author would choose the CTC program, to reduce the delinquency of juvenile offenders and to tackle drug consumption, because MST programs have shown that their impact is more fiscal, especially in Europe, rather than social, which was the main aim of this research, to find a prevention method that would help to lessen delinquent behavior.

The effect of the MST model on efficiency was higher than that of the CTC prevention model, but MST programs had more disadvantages overall, than the CTC program. The average cost per year, to implement the MST program was higher compared to the CTC program, which had an annual program cost between 105 000€ to 130 000€. The average cost per young person was also higher in the MST model, ranging from 2500€ to 13 500€, compared to the CTC model, where the average cost per youth was between 450€ to 850€. The average monthly benefits from the young person, distributed among the taxpayers and the general public, is higher in the CTC program ranging from 3700€ to 4000€, compared to the MST model, where the average monthly benefits range from 1350€ to 4100€. In the MST model, the analysis revealed that the MST model has a higher risk of not redistributing the investments or resources that it invested in the model. The most important criteria for efficiency was the benefit-cost ratio, which illustrated if the efficiency was positive or negative. The benefit-cost ratio was more substantial in MST model, which the investment return ranged from \$1.45 – \$28.33, from every dollar invested. Indeed, the benefit-cost ratio of the MST program was more substantial rather than the CTC programs.

Based on these outcomes and facts, the author has a difficult decision to make. The author tends towards the CTC prevention method, because as the 'EMCDDA' or the 'European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction' commented on the possible application of the CTC prevention model in European countries (European Monitoring Center for Drugs and

Drug Addiction, 2017: 9). There is a need of a systematic and comprehensive analysis or trial of the CTC prevention model, in Europe or a specific European country. The MST model has shown that it is truly a efficient and effective model, in terms of the criteria, and inside the US, but the MST failed to contribute to the prevention of delinquent behavior in European examples, which leads the author to choose the CTC program, which doesn't have a documented research in Europe, but it might be a possible solution or an alternative.

In conclusion, the author would recommend the CTC prevention model to the Republic of Estonia, regarding the problem of delinquent behavior of juvenile offenders, because it is a more realistic and affordable model, if the aim was to provide an alternative method or to further the discussion about this topic. The cost of the CTC program fits to the Estonian finances, which were redirected to the Estonian Juvenile Committees, and also, the aim was to find a prevention model that would fit into an Estonian context.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Heiko Zoober

(isikukood: 39602082752)

annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose “Tõenduspõhised ennetusmudelid- lahendus Eesti alaealiste õigusrikkujate delinkventsele käitumisele?“,

mille juhendaja on Kristina Muhhina (PhD),

1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
3. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
4. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus_____ (kuupäev)

(allkiri)